Frå handling til plan

- på vegen til eit vitalt sentrum

Utkast til sluttrapport per 1. juni

Lokalt Byrå

Sammendrag

Ål kommunes Gnist-prosjekt har handlet om å finne en mer strategisk og helhetlig retning i arbeidet med å utvikle kommunens sentrum. I dag oppleves sentrum som udefinert i plassering og omfang, med nedgang i aktivitet og med en fastlåst diskusjon. Det har vært mange gode forsøk på sentrumstiltak tidligere, men som stoppet opp fordi helheten manglet.

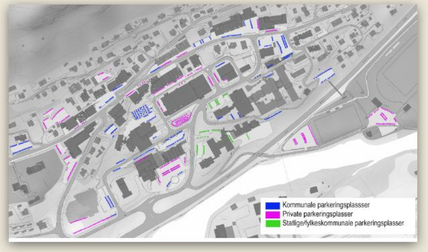
Dette har vi jobbet med gjennom en bred, utforskende, innsiktsbasert og kreativ prosess, hvor hovedgrepet har vært å etablere en idésmie i et tomt lokale i sentrum. Her har 313 personer på tvers av kommunen, næringslivet og innbyggerne deltatt for å diskutere knotete dilemma, utforske mulige sentrumstiltak og komme med tilbakemelding på arbeidet Gnist-teamet har gjort.

Resultatet er en pakke som beskriver hvordan Sundre er og fungerer i dag, scenarier, referanser og et arkitektonisk mulighetsstudie som beskriver hvordan det kan bli mer liv og aktivitet i sentrum, og anbefalinger for å raskt sette i gang. Med dette materialet og den interne forankringen som er gjort mener vi Ål nå har et godt utgangspunkt til å komme raskt i gang med synlige sentrumstiltak samtidig som en jobbet med en langsiktig plan.

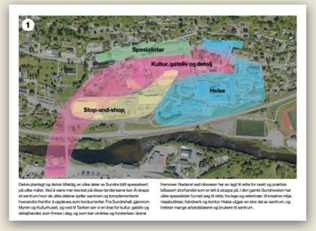
Gnist - Intro

Innsiktsnotat

Kartlegging av parkering i sentrum

Kartsett

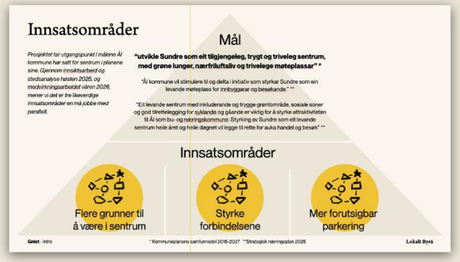
Scenarier og referanser

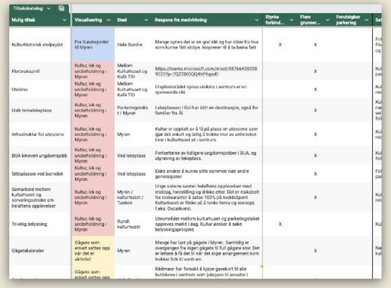
Idésmie med ca. 300 besøkende

Mulighetsstudie arkitektur

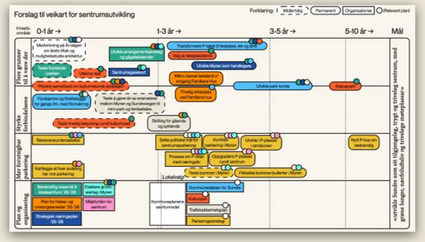
Innsatsområder

Tiltakskatalog

Anbefalte prioriterte tiltak

Forslag til veikart

Mulige måleindikatorer

Modning og nye tankesett i kommunen

Anbefalt prioritering

Kort oppsummert, foreslår vi at Ål prioriterer sentrums-arbeidet rundt tre likeverdige innsatsområder. De tre er gjensidige avhengige av hverandre. Innsatsområdene må jobbes med samtidig, over tid, og i samspill med hverandre for å få maksimalt utbytte. I prioritering av tiltak har vi vektlagt både konkrete tiltak som kan jobbes med umiddelbart, og mer langsiktige prosesser som vil være viktige for å lykkes.

Målet for sentrumsutviklingen er politisk vedtatt i kommuneplanens samfunnsdel 2015-2027. Det er også formulert mål for sentrum i strategisk næringsplan fra 2025.

Innsatsområdene bygger bro mellom målet og fremtidige tiltak. De tre er utviklet, konkretisert, testet og justert gjennom innsiktsarbeidet og medvirkning i Idésmien. De har fungert som et godt utgangspunkt for å diskutere og prioritere tiltak.

Anbefalte prioriterte tiltak beskriver der vi mener skoen trykker mest basert på erfaringene i Gnist-prosjektet. Å prioritere disse vil raskt gi uttelling på innsatsområdene, og åpner for nye og spennende muligheter.

På de neste sidene beskriver vi hvordan Ål kan gå frem for å komme i gang raskt og samtidig sette i gang langsiktige tiltak.

Mål

«utvikle Sundre som eit tilgjengeleg, trygt og triveleg sentrum, med grøne lunger, nærfriluftsliv og trivelege møteplassar»

Innsatsområder

- Flere grunner til å være i sentrum
- Styrke forbindelsene
- Mer forutsigbar parkering

Anbefalte prioriterte tiltak

Konsentrere investeringer i aktivitet og infrastruktur for folkeliv, trivelige møteplasser, lek og grønne lunger rundt Myren, hvor det er størst potensiale.

Start med det som skaper aktivitet: F.eks. transformere P-taket til leke- og festplass, arrangements- og gågatestrategi for Myren og park ved kulturhuset.

Sette felles, tverrsektorielle og langsiktige mål i ny samfunnsdel til kommuneplanen som binder sammen alt kommunen bestemmer og gjør.

Utvikle helhetlig parkeringspolitikk for Sundre: Klare og politisk forankrede mål, med god kunnskap om dagens situasjon og i prosess med berørte parter.

Skill ansatt- og kunde/besøksparkering for å sikre kapasitet i indre sentrum, og å utnytte ledig kapasitet og muligheter i randsonen. Start med offentlige

Tidslinje over prosess

Prosjektet har fulgt en tredelt prosess: Først en innledende kartlegging av utfordringsbildet, så en praktisk rettet utforskning av mulighetene og til slutt sammenfatning av endelige anbefalinger og forslag til veien videre for Ål kommune.

Et utenfrablikk på dagens sentrum

Vår beskrivelse av Sundre

Lokalt Byrå

Konteksten rundt sentrum

Sundre er sentrum i Ål, en kommune med mange stolte bygder med egne identiteter. Fra et fugleperspektiv er det tydelig at Sundre som kommunens sentrum har mange brukergrupper å være til for:

- Fastboende familier, unge og eldre på Sundre og de andre bygdene.
- Arbeidstakere i sentrum innenfor kontor og helse
- Besøkende på hotellet, Topcamp og Ål camping
- Besøkende familier på hyttefeltene nær Sundre
- Forbipasserende bilister som potensielt kan stoppe for å lade, tanke, handle og/eller strekke på beina

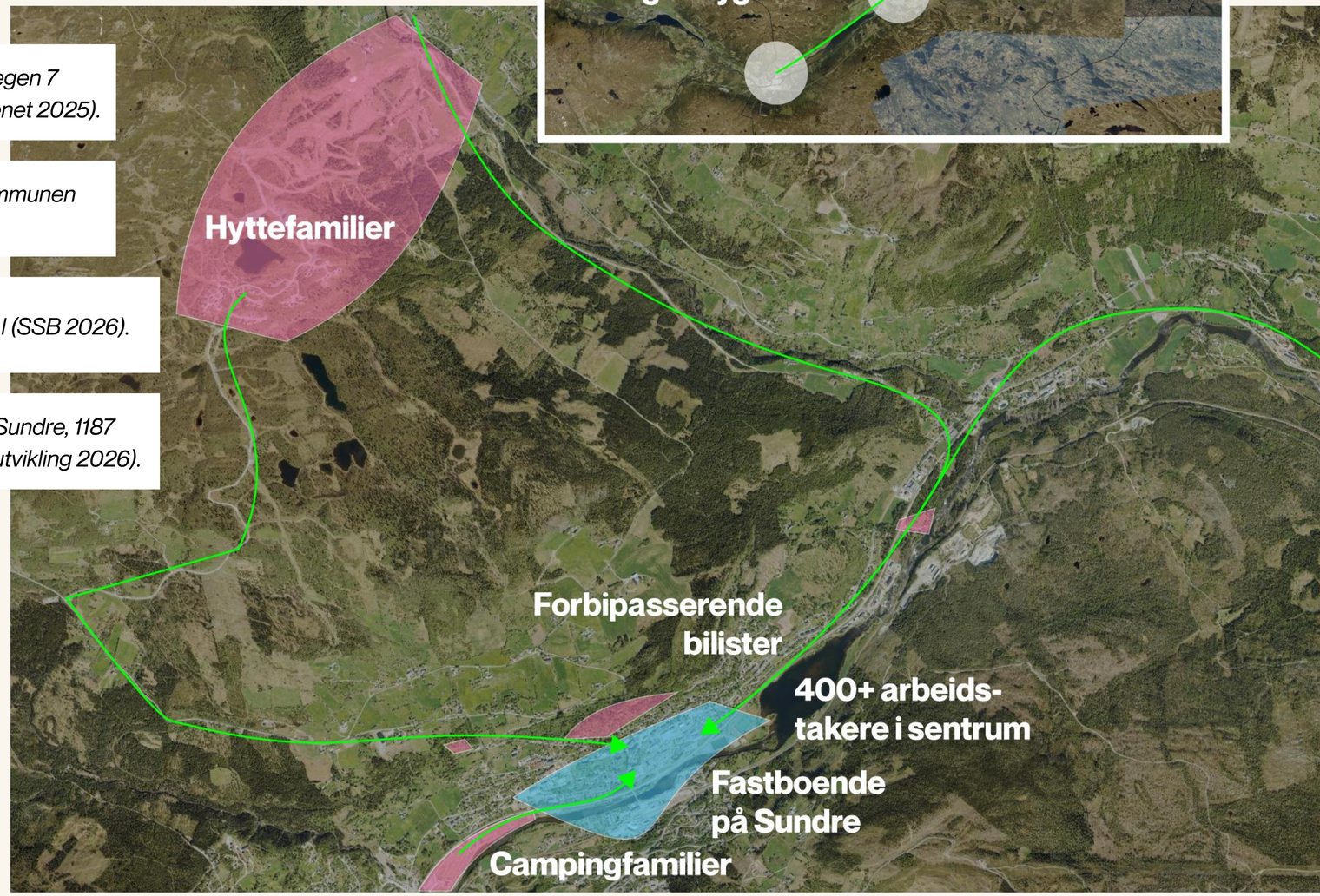
Noen av gruppene er ofte på Sundre og kan potensielt bruke sentrum mer i hverdagen, mens andre kan trekkes inn til sentrum ved spesielle anledninger.

5400 bilister på Riksvegen 7 forbi Sundre (Vegvesenet 2025).

4998 innbyggere i kommunen (SSB 2026).

2663 bor i tettstedet Ål (SSB 2026).

357 varme senger på Sundre, 1187 totalt i kommunen (Ål utvikling 2026).

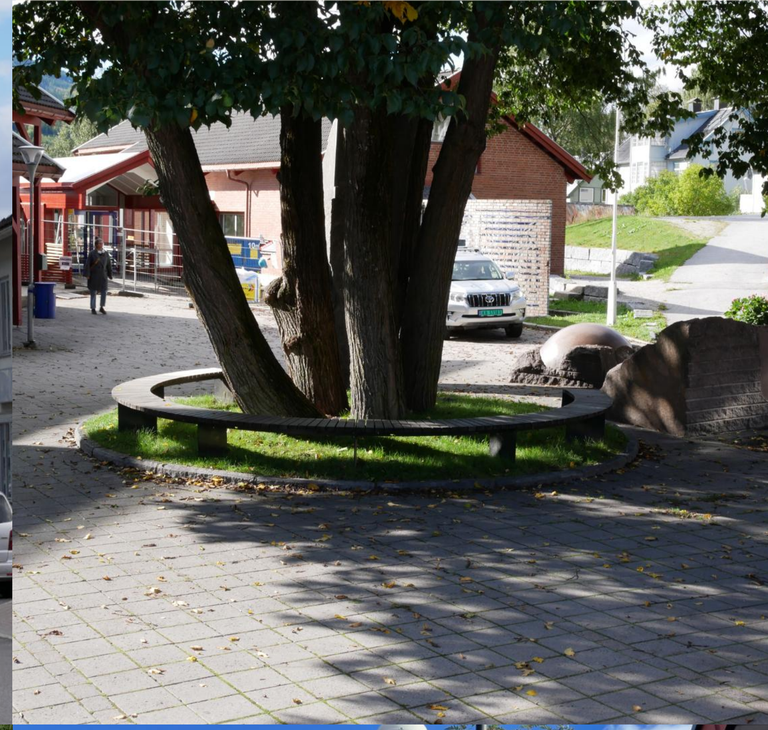
Et sentrum med stort potensiale

Opplevelsen av Sundre styres mye av det trafikale. Det er mye asfalt og mye parkering. Som besøkende opplever vi at det er lett å kjøre, lett å parkere og relativt greit å orientere seg med bil. Mye av bebyggelsen og situasjoner i Sundre er orientert mot bilen og bilen som transportmiddel. Det er et sted som lett å komme til, og dermed også lett å komme seg ut og videre fra.

Men når en stopper opp og studerer Sundre, opplever man et sentrum som er godt innrammet med gode dimensjoner på gaterom, fine steder å vandre gjennom og en god blanding av plasser og gater. Bebyggelsen har et helhetlig uttrykk, og vi opplever at vi har kommet til et særegent sted. Gatene følger i stor grad høydenivåene og små passasjer forbinder de horisontale gateløpene. Spesielt uterom og plassene rundt og mellom Tid, Kulturhuset og kjøpesenteret er svært gode og spennende bygd, men har en del å gå på når det kommer til liv og aktivitet i hverdagen.

Ja, Sundre kan definitivt bli et mer trivelig og aktivt sentrum, men har allerede mange fine kvaliteter å bygge videre på! Det handler om å fylle på med aktivitet og folk for å skape mer liv.

Soner i sentrum i dag

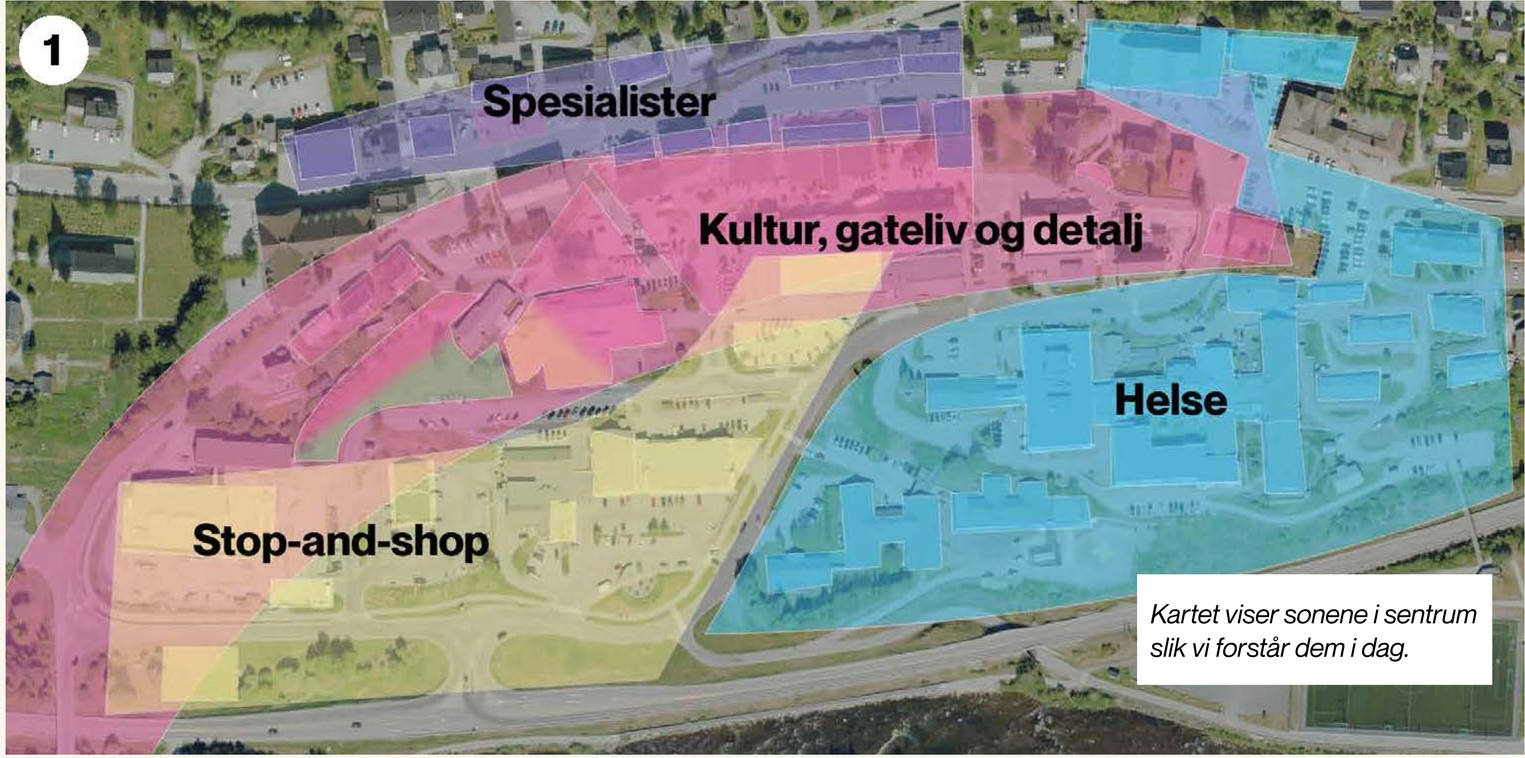
Delvis planlagt og delvis tilfeldig har ulike deler av Sundre spesialisert seg. Fra Sundrehall, gjennom Myren og kulturhuset, og ned til Tanken Arena ser vi en linje for kultur, gateliv, grønne lunger og detaljhandel en kan utvikle videre, markert rosa i kartet.

Ved riksveien har en lagt til rette for bilbasert storhandel som er praktisk å stoppe på, og lett å reise videre fra. Dette kaller vi “stop-and-shop” og er markert i gul på kartene.

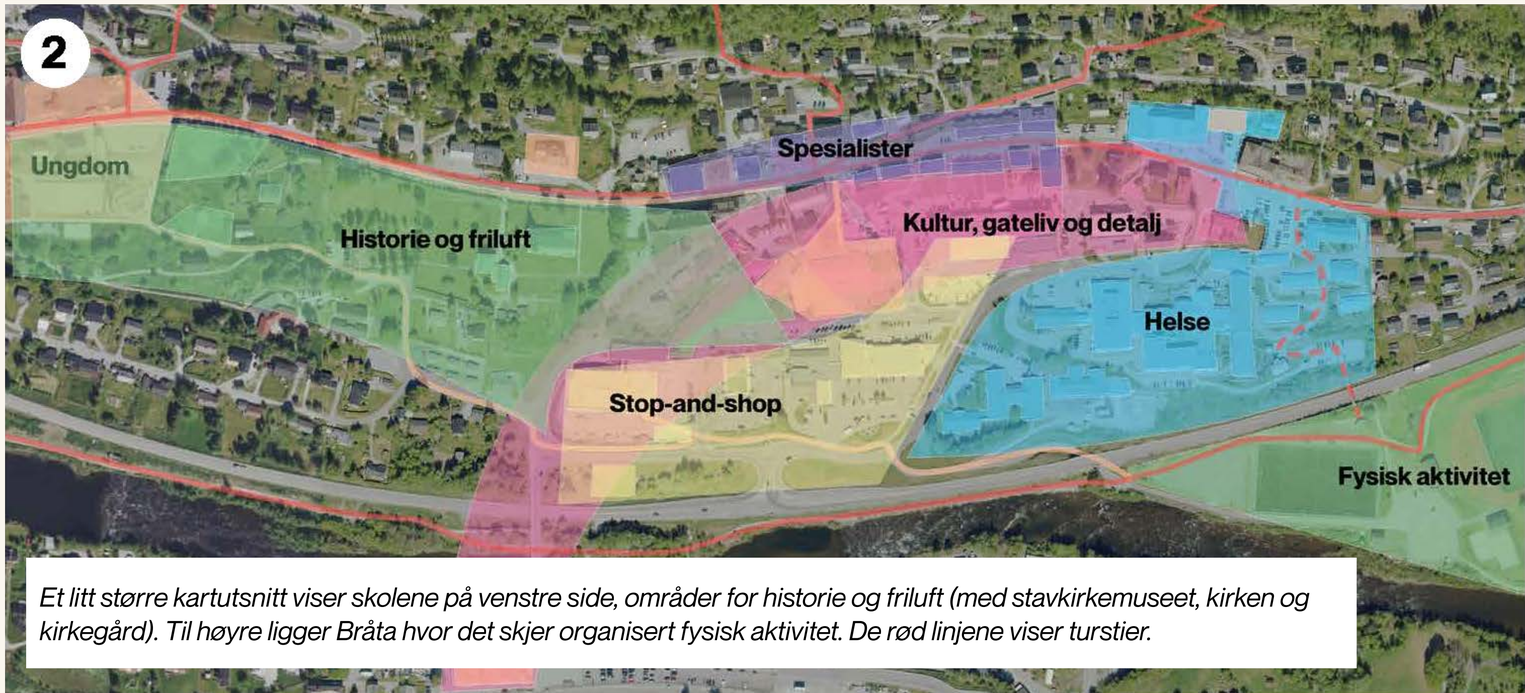
I Sundrevegen har spesialister funnet seg til rette, fra optiker og veterinær til nisjebutikker, håndverk og kontor.

Kommunale og statlige helsetjenester utgjør en stor del av sentrum, ca 30% eller nesten hver tredje kvadratmeter av sentrum. Dette trekker hundrevis av arbeidstakere og brukere, (mulige kunder) til sentrum hver dag. Markert i blått på kartene

Sonene oppleves i dag frakoblet hverandre til tross for at de overlapper og ligger tett på hverandre. Ved å dyrke sammenhenger kan Ål skape et sentrum hvor delene henger godt sammen og styrker hverandre fremfor å oppleves som konkurrenter og adskilte.

Kartet viser sonene i sentrum slik vi forstår dem i dag.

Et litt større kartutsnitt viser skolene på venstre side, områder for historie og friluft (med stavkirkemuseet, kirken og kirkegård). Til høyre ligger Bråta hvor det skjer organisert fysisk aktivitet. De rød linjene viser turstier.

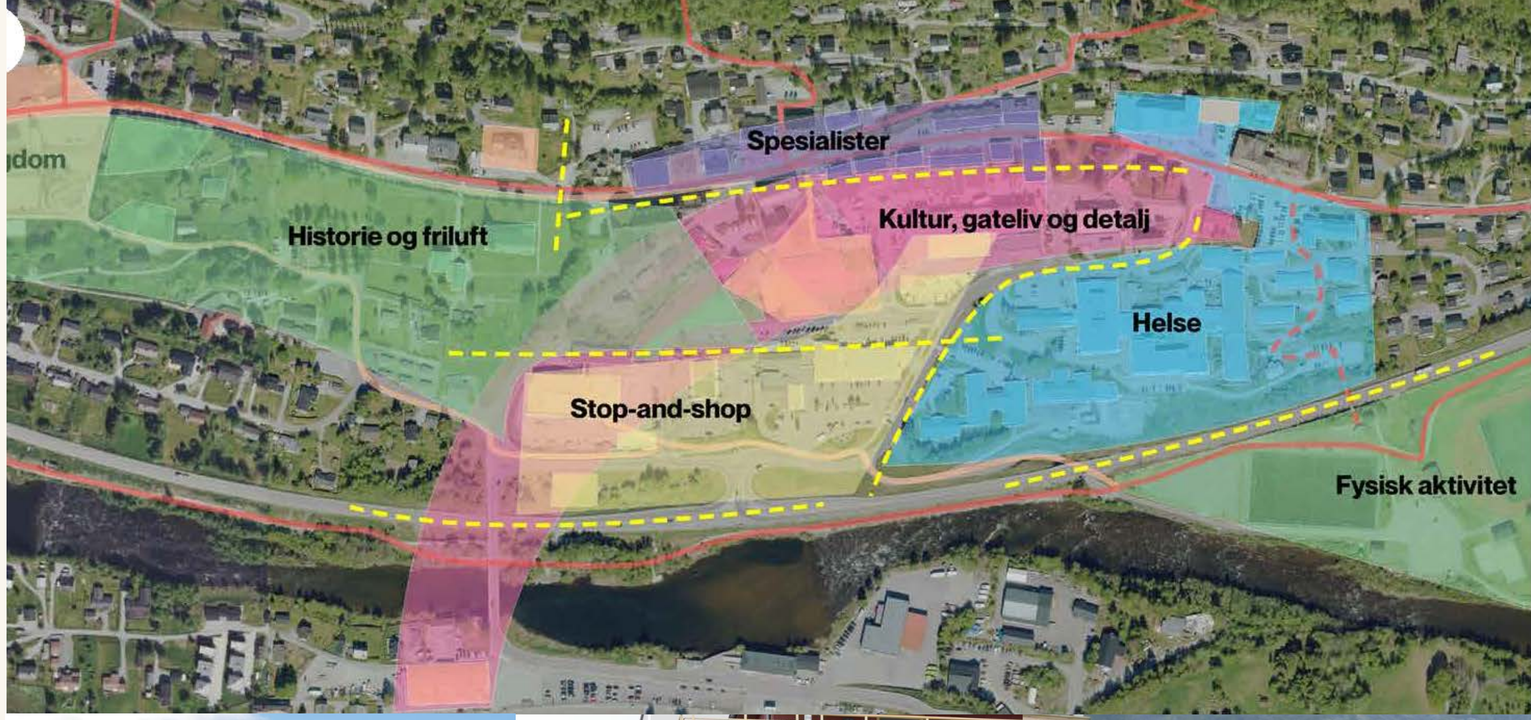
Barrierer i sentrum

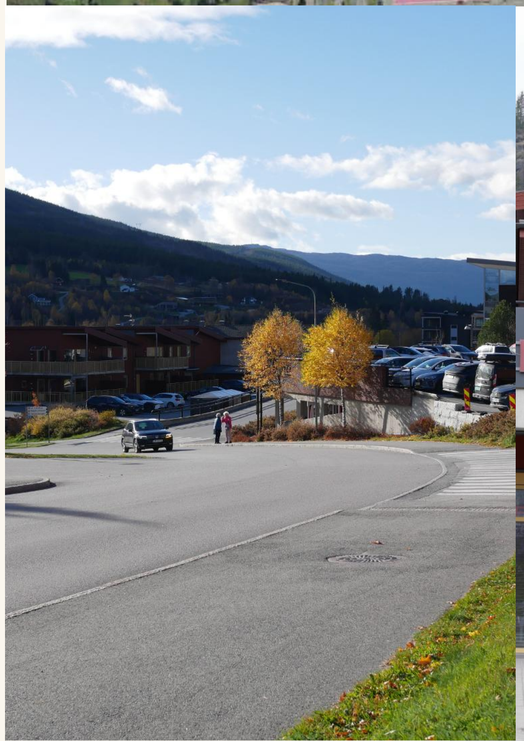
Terrenget og hvordan en har utformet bygg og veier skaper fysiske og visuelle barrierer på Sundre. Dette påvirker folk sin forståelse, vaner og holdninger rundt de ulike delene av sentrum og ferdsel mellom dem. Eksempelvis kan det forklare hvorfor en del opplever at det er tre ulike sentrum på Sundre. Det tar fem minutter å gå fra Sundejordet til Sundrevegen, og fra Sundrehall til hotellet, men oppleves ikke slik av mange.

Det er lite som lokker folk som har stoppet ved riksveien opp til alt det spennende som finnes i Myren og Sundrevegen. Stier og trapper opp mot Myren er vanskelige å oppdage. Når besøkende går fra Spar eller Kiwi og opp mot Myren og Gamlevegen opplever en at bygg og fasader har vendt ryggen til riksveien. Alle de gode kvaliteten er med andre ord skjult.

Helsetunvegen er stor og fin med godt dimensjonert fotgjengerfelt, men skaper dermed et skille mellom helsetjenestene og resten av sentrum. Et stort bredt og åpent forgjengerfelt er trygt, men ikke særlig trivelig å ferdes på.

Heldigvis finnes det mange tiltak en kan gjøre for å motvirke disse barrierene, for eksempel bruk av lys og forskjønning, fysisk utforming, skilting og å gjøre det triveligere og lettere å gå mellom områdene.

Anbefalte innsatsområder

Aa

Foto: Ål. Udatert

Lokalt Byrå

Hva skaper et levende sentrum?

De siste 70 årene med norsk stedsutvikling har vært preget av modernistisk planlegging som setter bilen i sentrum. Utvikling av handelsområder, «big box-konsepter» og kjøpesenterbygging utenfor sentrum og konkurranse mellom kommuner muliggjort av bilbasert ferdsel har satt sentrum i både bygder og byer under press.

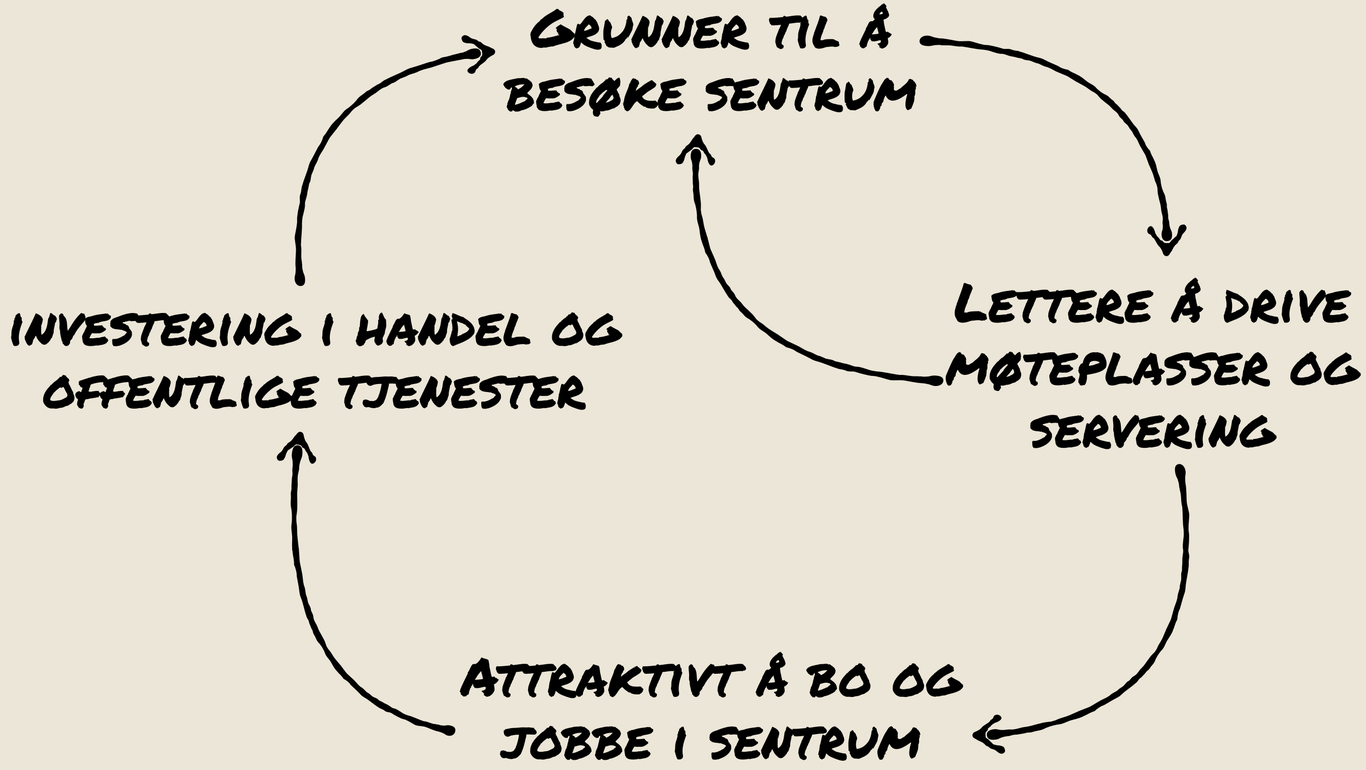
I dag er det den danske arkitekten Jan Gehl som er mest kjent for arbeidet med å rette opp i modernismens feilgrep. Hans filosofi setter menneskene og «livet mellom husene» i sentrum for livskraftig stedsutvikling.

I Kommuneplanens samfunnsdel 2015-2027 står det at Ål skal: "utvikle Sundre som eit tilgjengeleg, trygt og triveleg sentrum, med grøne lunger, nærfriluftsliv og trivelege møteplassar".

En sentral del av sentrumslivet er miksen mellom tjenestetilbud, detaljhandel, servering, kontorer, boliger og kommersielle og offentlige møteplasser. Vi kan tenke på dette som et samlet sett med «grunner til å oppsøke sentrum». Å dyrke de historiske elementene i eksisterende bebyggelse skaper identitet, særpreg og tilhørighet.

Offentlige og private tjenester pluss detaljhandel er besøksintensivt og bidrar til at det er mulig å drive caféer og restauranter, som igjen gjør det attraktivt å investere i kontorarbeidsplasser og boliger.

Gnist - Anbefalte innsatsområder

I et levende sentrum henger alt sammen med alt, og ingen enkeltaktør kan styre helheten. Derfor må private, offentlige og frivillige aktører jobbe sammen for å få til positiv utvikling på Sundre.

Lokalt Byrå

Innsatsområder

Prosjektet tar utgangspunkt i målene Ål kommune har satt for sentrum i planene sine. Gjennom innsiktsarbeid og stedsanalyse høsten 2025, og medvirkningsarbeidet våren 2026, mener vi det er tre likeverdige innsatsområder en må jobbe med parallelt.

Mål

“utvikle Sundre som eit tilgjengeleg, trygt og triveleg sentrum, med grøne lunger, nærfriluftsliv og trivelege møteplassar” *

“Ål kommune vil stimulere til og delta i initiativ som styrkar Sundre som ein levande møteplass for innbyggarar og besøkande.” **

“Eit levande sentrum med inkluderande og trygge grøntområde, sosiale soner og god tilrettelegging for syklande og gåande er viktig for å styrke attraktiviteten til Ål som bu- og næringskommune. Styrking av Sundre som eit levande sentrum heile året og heile døgnet vil legge til rette for auka handel og besøk” **

Innsatsområder

Flere grunner til å være i sentrum

Styrke forbindelsene

Mer forutsigbar parkering

* Kommuneplanens samfunnsdel 2015-2027 **Strategisk næringsplan 2025

Flere grunner til å være i sentrum

For å få mer folk og liv i sentrum må man utvikle flere grunner til å være i sentrum. Ulike grupper har ulike behov, og ved å jobbe målrettet med disse kan man skape grunner for å være i sentrum som øker aktiviteten, og bidra til trivsel, folkehelse, bo- og bli-lyst. Prosjektet har identifisert tre grupper det er viktig å legge inn en ekstra innsats for.

For barnefamilier handler det bl.a om attraktive og trygge steder for de aller minste barna og muligheter til å møte andre foreldre. Dette gjelder både fastboende familier på Sundre og bygdene rundt, og besøkende familier på hytter.

For eldre handler det bl.a om å ha mulighet til å delta i samfunnet, være sosial og fysisk aktiv, gjennom både universell utforming og gode tilbud. De vil være sammen med andre aldre, med barnebarn og nær folkeliv og lek. Mange har overskudd av tid og ønsker å bidra, men trenger at noen organiserer for det.

For unge handler det bl.a.om flere uorganiserte muligheter for å møte venner og henge, og en kommune hvor de ser for seg å ville bo som voksne.

Boligutvikling i og rundt sentrum vil også øke antall mennesker i sentrum i hverdagene. Boliger kan rettes mot tilflyttende helseansatte og eldre som bor i eneboliger bygdene som er attraktive for barnefamilier.

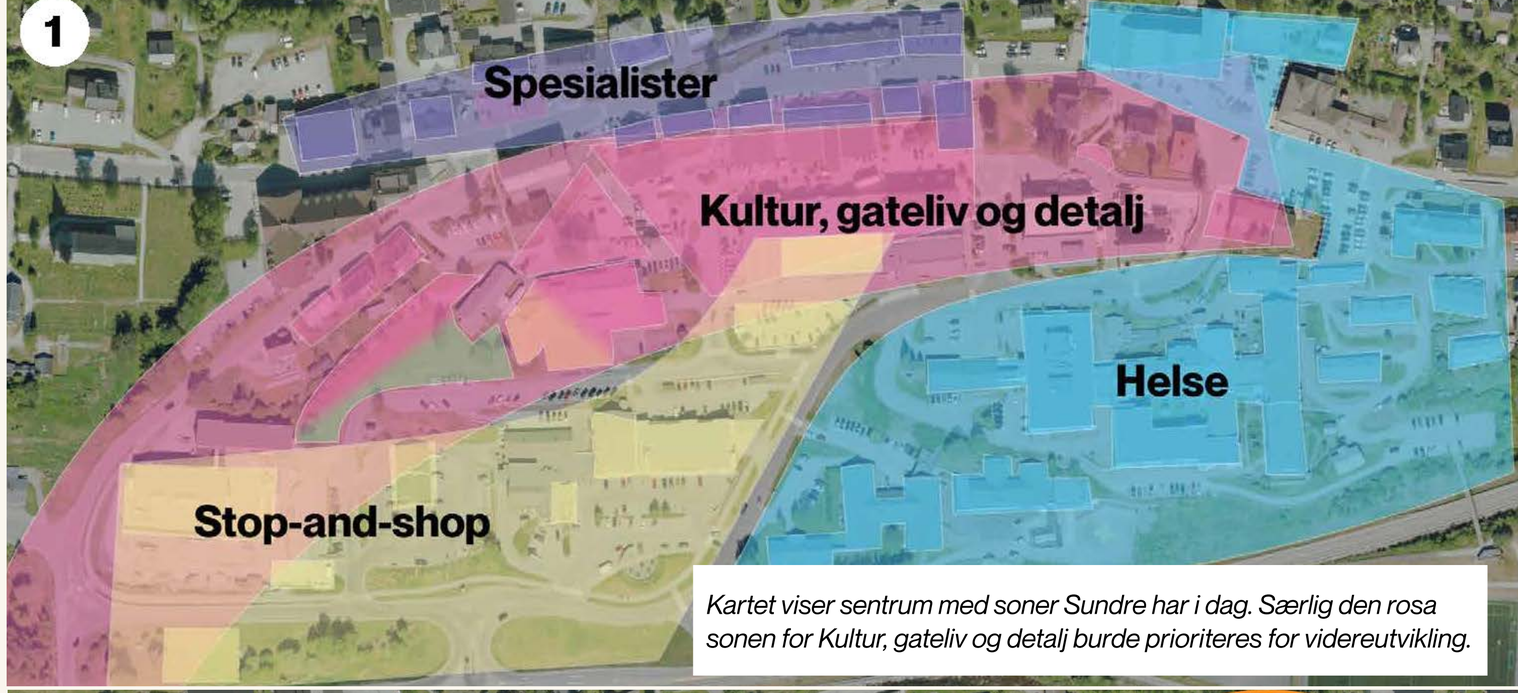
Prioriterte områder for mer aktivitet

For å skape mer liv i sentrum er det viktig å prioritere innsatsen i noen områder. “Folk trekker folk”, og derfor er det viktig å konsertere en “kritisk masse” som gjør at flere synes det er interessant å oppsøke og være en del av et folkeliv. Gnist-teamets anbefaling er derfor at man starter med å styrke steder i sonen som i dag har kultur, gateliv og detaljhandel (markert i rosa på det øverste kartet, og gul bakgrunn på det nederste).

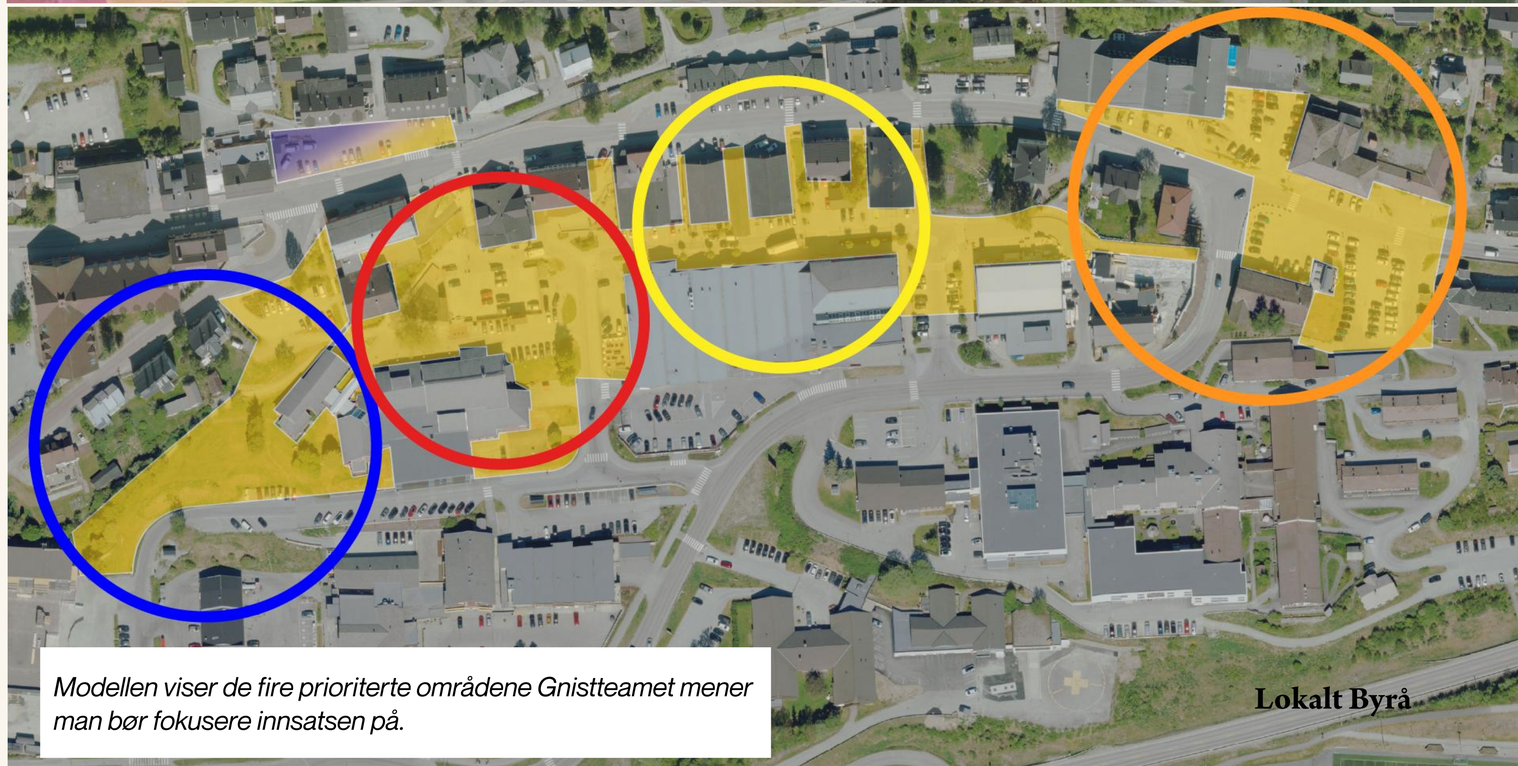
Dette er en sone mange trekker fram som en viktig grunn for å dra til sentrum, har en menneskelig og sjarmerende skala, er tett på det kultur-historiske, og som samtidig har en rekke lavthengende frukter som kan plukkes for å få ballen til å rulle. Å få til konsentrasjon og flere besøk her vil gi effekter for hele Sundre.

Innenfor denne sonen er det flere områder som kan jobbes med som for eksempel utenfor kulturhuset, parkeringstaket, Myren og den grønne lungen nedenfor kulturhuset. Ved å prioritere sentrumsutviklingen og koordinere tiltakene kan disse stedene blomste og styrker hverandre til en helhet.

Gnist - Anbefalte innsatsområder

Kartet viser sentrum med soner Sundre har i dag. Særlig den rosa sonen for Kultur, gateliv og detalj burde prioriteres for videreutvikling.

Modellen viser de fire prioriterte områdene Gnistteamet mener man bør fokusere innsatsen på.

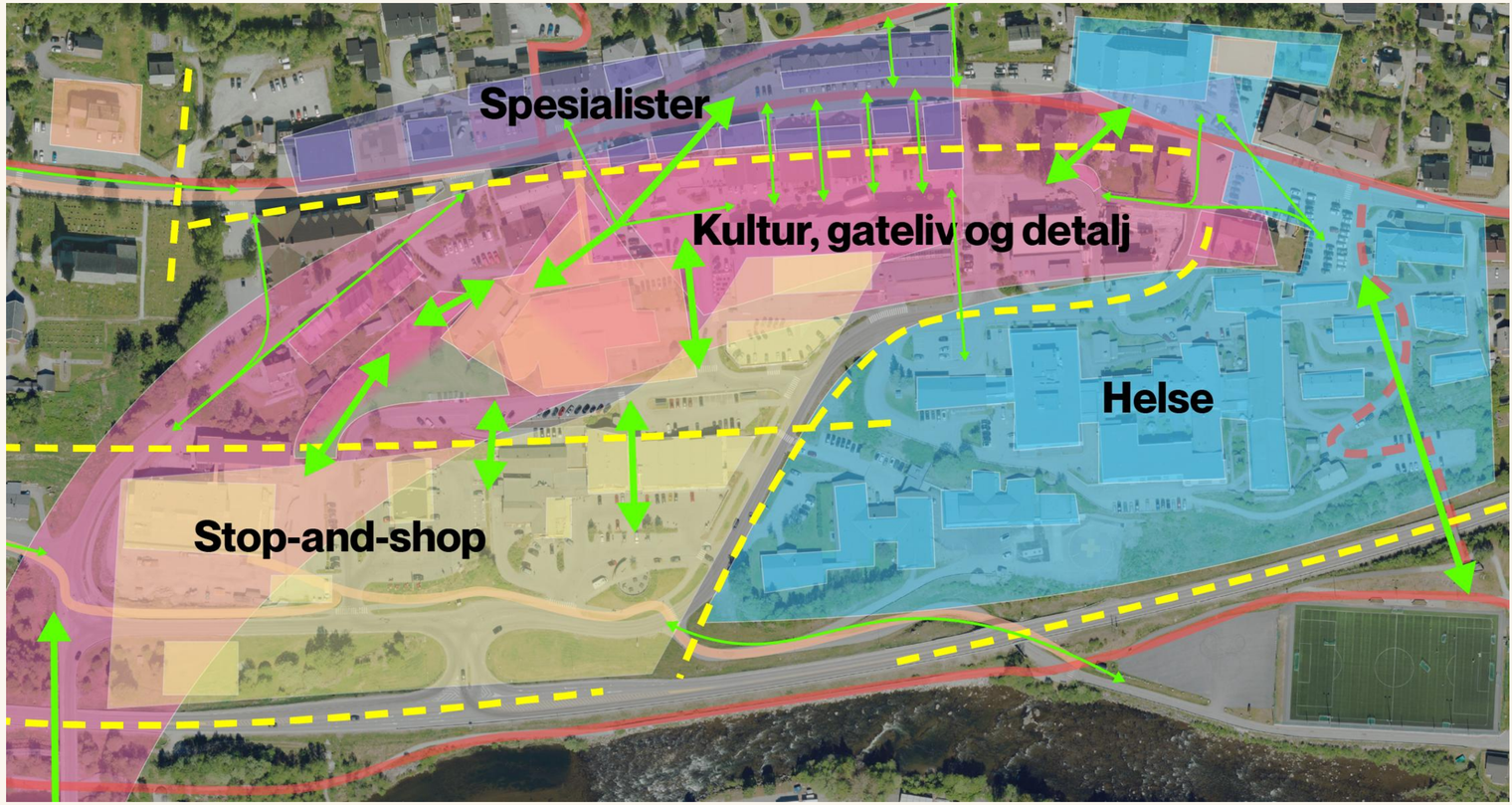
Lokalt Byrå

Styrke forbindelsene

For at Sundre skal oppleves som et mer sammenhengende, variert og helhetlig sentrum må man jobbe med å styrke forbindelsene. At Sundre i dag er bygget med lite omtanke for god og trivelig ferdsel mellom tomter og bygg, kan forklare dagens kultur for «å kjøre fra dørstokk til dørstokk» i sentrum.

Det handler om å jobbe med det som innbyr til å ta beina fatt etter å ha parkert ett sted, og grep som gjør at veier og tomter dimensjonert for biler oppleves trivelig også for folk.

Ål er allerede i gang med å se på hvordan universell utforming kan bidra til bedre opplevelser i sentrum for utsatte grupper, men dette bør utvides til å tenke på hvordan flere brukergrupper som barnefamilier, ungdom og de som skal raskt innom for å handle noe enkelt, kan bevege seg lettere rundt i sentrum til fots og på sykkel.

Forutsigbar parkering

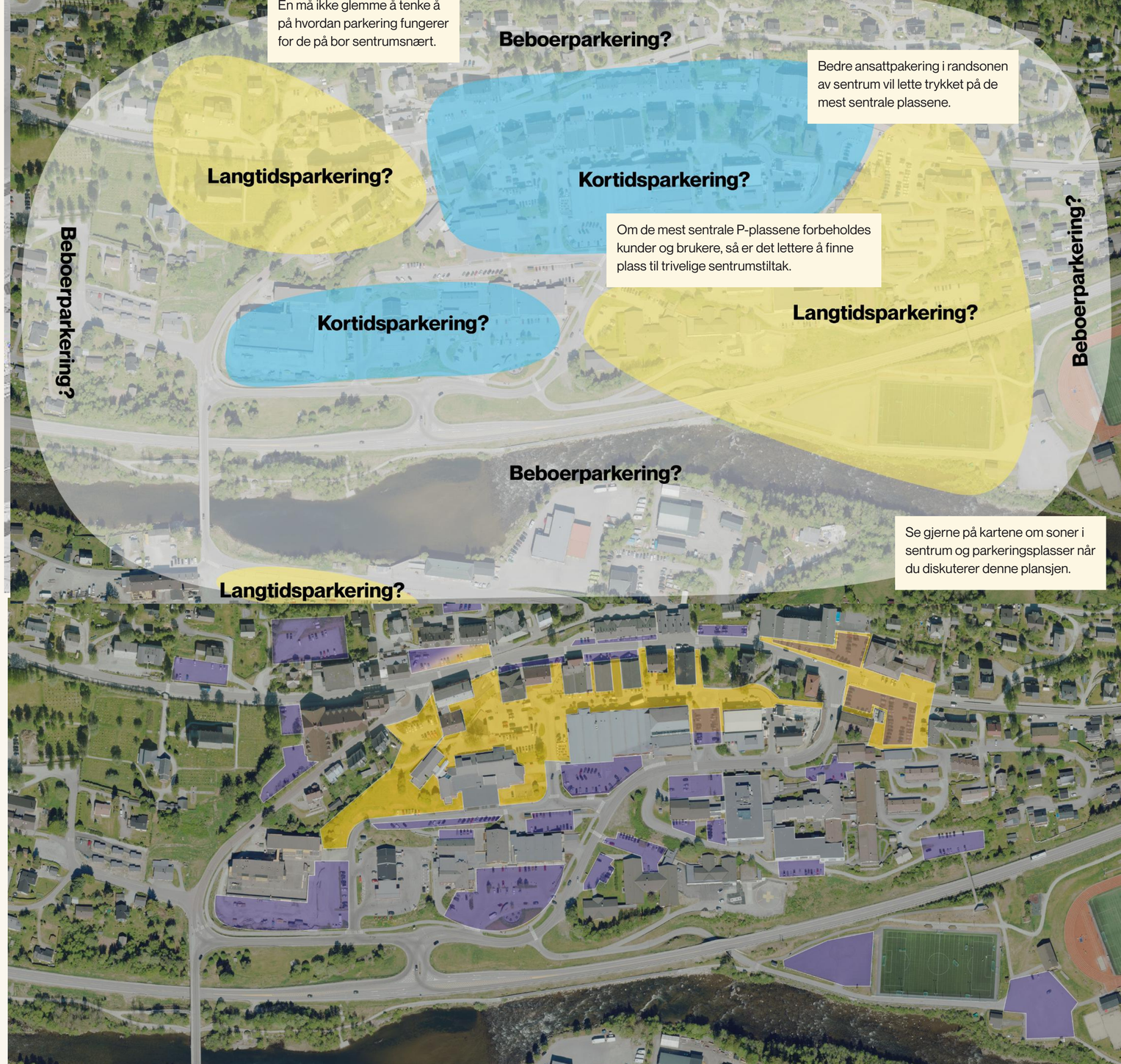
Private og kommunale aktører sier at parkerings-utfordringen ikke er mangel på plasser, men at fri flyt og få rammer gjør det uforutsigbart. Arbeid med dette må sees i sammenheng med hva bedre bruk av P-plasser kan bety for ulike områder.

Dette handler om en tydeligere plan om hva slags parkering og for hvem som skal være på ulike steder på Sundre. Å prioritere korttidsparkering i indre Sundre, og forbedre ansatt- og beboerparkering i randsonene vil gjøre tematikken mer oversiktlig. Det krever godt samarbeid på tvers av politikk, administrasjonen, næringslivet og andre berørte. Transportøkonomisk institutt peker på fire steg for å lykkes med helhetlig parkeringspolitikk:

- Det krever klare mål for parkeringen som er politisk forankret.
- God (og kontinuerlig) kunnskap om dagens situasjon.
- Tiltak som er utviklet i prosess med næringsliv og andre berørte.
- God kommunikasjon til alle som blir påvirket før tiltak iverksettes.

Arbeidet med mer forutsigbar parkering kan tenkes på som en tiltakstrapp: Start med å bruke det en allerede har bedre gjennom prioritering, redusere unødvendig bilbruk og å gjøre det lettere å velge sykkel og gange. Samtidig kan en utvide kapasiteten gjennom å måle opp tettere og utvikle P-plassene i randsonen. Til slutt, om ingenting annet gir ønsket effekt, kan man vurdere å bygge nytt P-hus om nødvendig.

Gnist - Anbefalte innsatsområder

Muligheter og eksempler

Aa

Foto: Ål. Udatert

Lokalt Byrå

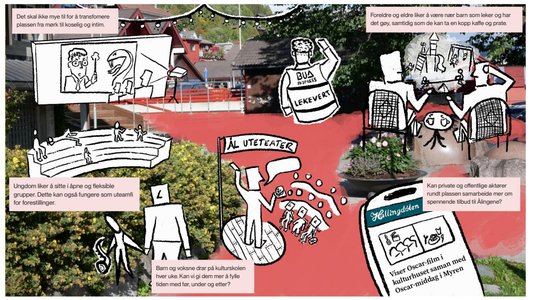
Scenarier

Det er mange kvaliteter, muligheter og tiltak i sentrum som ikke kommuniseres godt gjennom kart. Spesielt aktiviteter, tilbud, opplevelser og tjenester må visualiseres på andre måter.

Derfor har vi jobbet med illustrasjoner av utvalgte deler av sentrum, og hva en kan satse på der. Scenariene er ikke en fasit for hvordan det skal gjøres, men for å eksemplifisere hvordan innsatsområdene kan se ut, og ulike tiltak innen næring, kultur, helse, vei og park og oppvekst kan settes sammen til en helhet.

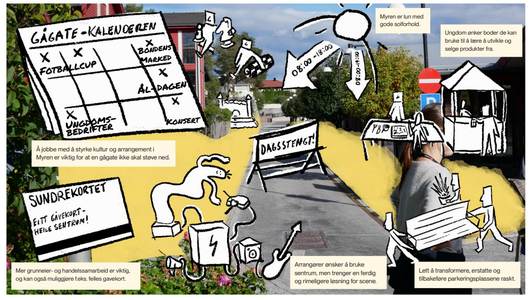
Illustrasjonene ble lagt frem og diskutert på Idésmie del 2 for tilbakemelding, som senere har blitt til justeringer av illustrasjonene.

Alle scenariene med eksempler ligger i vedlegg.

Kultur, lek og underholdning for å fylle Myren med folk

Andre kommuner missunner Ål sitt flotte kulturhus hvor en har samlet mange tilbud og aktører under ett tak. Å legge til rette for at dette også kan flyte ut på plassen utenfor kan bety mye for et mer levende sentrum. I tillegg har samtaler med foreldre vist at det er stort behov for mer lekeinfrastuktur for familier, som de i dag drar til Gol for. Hva om alt det flotte som skjer inne i kulturhuset ble speilet ut i uteområdet mellom kulturhuset, kafé TID og Myren?

Gågate som enkelt settes opp når det er aktivitet som trekker folk til Myren

Mange drømmer om yrende gågate i Myren. Samtidig er det vanskelig å gå rett fra stille gate til permanent gågate. Heldigvis kan Ål spille på styrken sin som stor kultur- og arrangementskommune.

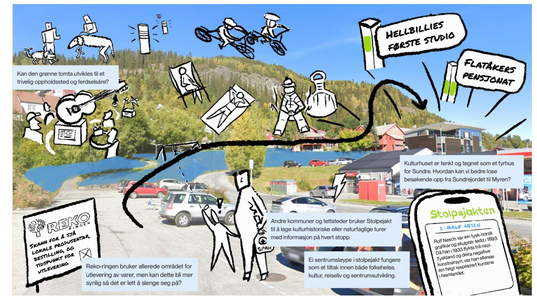
Hva om Myren hadde enda bedre infrastruktur for å raskt og enkelt gjøres om til staselig gågate når det settes opp arrangement og show som trekker folk til Myren? Hvor enkelt kan det bli å rigge om til gågate når anledningen byr seg?

Hverdagsmøter i solveggen ved hjørnet av Familiens Hus

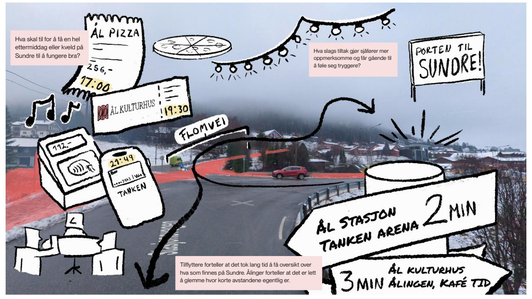
Ål kommune jobber med å utvide Familiens Hus, et sted med blant annet helsestasjon, ergoterapi, pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og behandlingsbasseng. Bygget ligger i enden av Sundrevegen og Myren med gode solforhold.

Kan hjørnet i solveggen, hvor brukere, turgåere, barn, unge og eldre passerer, bli en liten og trivelig hvileplass for hverdagsmøter og god stemning rundt helsetjenestene? Kan inngangen ha enkel kaffe og toaletter for alle?

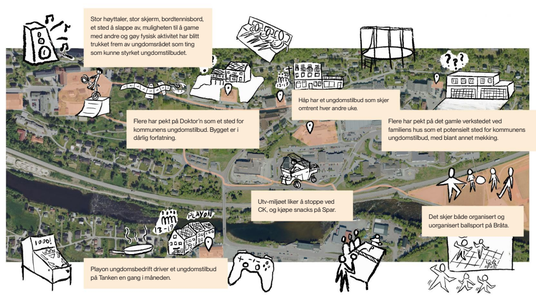
Gjøre det spennende for tilreisende å ta beina fatt fra Sundrejordet til Myren

Gartneritomta, Circle K og Kiwi-bygget er inngangsporten til Sundre, og tanken bak er at det skal være lett å stoppe fra riksveien. Men det mangler en sterk forbindelse opp til Myren og Sundrevegen. Ferdselen er åpen og eksponert, med få visuelle elementer som gjør det interessant å gå oppover. Hva om den grønne tomta bak kulturhuset ble en park for kultur, opphold og bindeledd mellom parkering og gateliv?

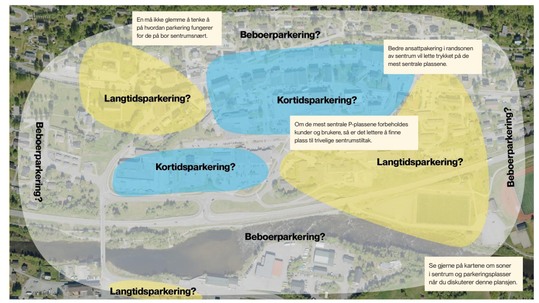
Trygg og trivelig ferdsel til fots gjennom Stasjonsveg-krysset

Krysset Stasjonsvegen, Prestegårdsjordet og Fv.245 er kjipt og utrygt for fotgjengere, men er viktig for å binde sammen Sundre. Ungdom krysser her på vei fra skolen til Bråta, unge voksne sier det er vanskelig å få med venner til Tanken Arena etter forestilling på kulturhuset, og broa oppleves smal og utrygg. Å få fylkeskommunen til å utvide broa har ikke lyktes. Hvilke andre ting kan vi gjøre for å få dette strekket til å bli tryggere og triveligere enn i dag?

Attraktivt ungdomstilbud som passer inn i hverdagen.

Ungdomsrådet er mer opptatt av innholdet i ungdomstilbudet enn av hvor det skal være. De unge vil helst være på kulturhuset, nær andre, men likevel for seg selv. Sundre har flere steder med potensiale for ungdomsaktivitet. Spørsmålet er ikke bare hvor tilbudene skal samles, men hvordan stedene kan jobbe sammen for et bredere tilbud. Organiserte og uorganiserte aktiviteter skjer i dag på hver sin tue. Sammenhengene mellom tilbud kan de voksne bidra til å neste i – innholdet har de unge mange tanker om.

Mer forutsigbar parkering er bra for kunder, handel, ansatte og innbyggere

Private og kommunale aktører sier at parkerings-utfordringen ikke er mangel på plasser, men at fri flyt og få rammer gjør det uforutsigbart. Transportøkonomisk institutt har funnet fire steg for å lykkes med helhetlig parkeringspolitikk: "Klare mål som bør være politisk forankret, god kunnskap om dagens situasjon, tiltak utviklet i prosess med næringsliv og andre berørte, og god kommunikasjon med alle berørte før iverksetting." Hva kan forutsigbar parkering på Sundre bety?

Kultur, lek og underholdning for å fylle Myren med folk

Andre kommuner misunner Ål sitt flotte kulturhus hvor en har samlet mange tilbud og aktører under ett tak. Å legge til rette for at dette også kan flyte ut på plassen utenfor kan bety mye for et mer levende sentrum. I tillegg har samtaler med foreldre vist at det er stort behov for mer lekeinfrastuktur for familier, som de i dag drar til Gol for.

Hva om alt det flotte som skjer inne i kulturhuset ble speilet ut i uteområdet mellom kulturhuset, kafé TID og Myren?

Kultur, lek og underholdning for å fylle Myren med folk

Inspirasjon og eksempler:

1: Om de klarer å ha utekino i Tromsø på vinteren, må vi kunne klare det hele året i Ål.

2: Årlig utekino i Reknesparken i Molde med lys og farge, med sitteplasser på tre-plattinger.

3: En lekeplass kan ha et unikt tema, som Bikuben lekeplass i bydel Storhaug, Stavanger.

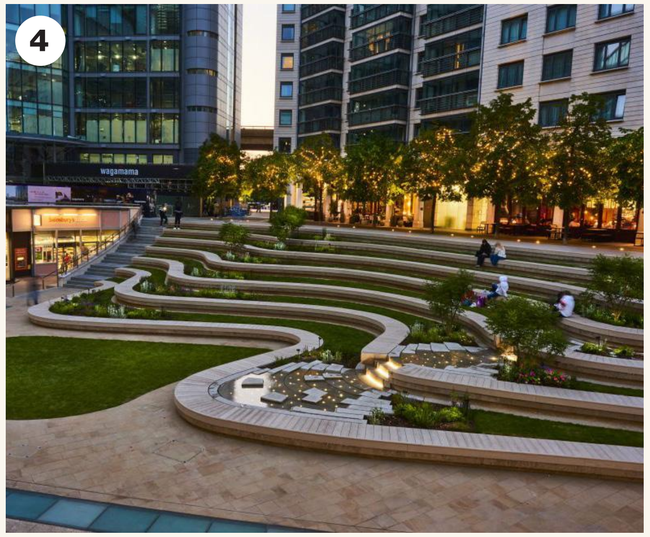
4: Sosialt amfi og torg i Paddington, London, som også fungerer som oppholdsrom i hverdagen.

5 og 6: Lekeplass ved Tøyen Torg i Oslo. Unike element gjør at mange oppsøker lekeplassen.

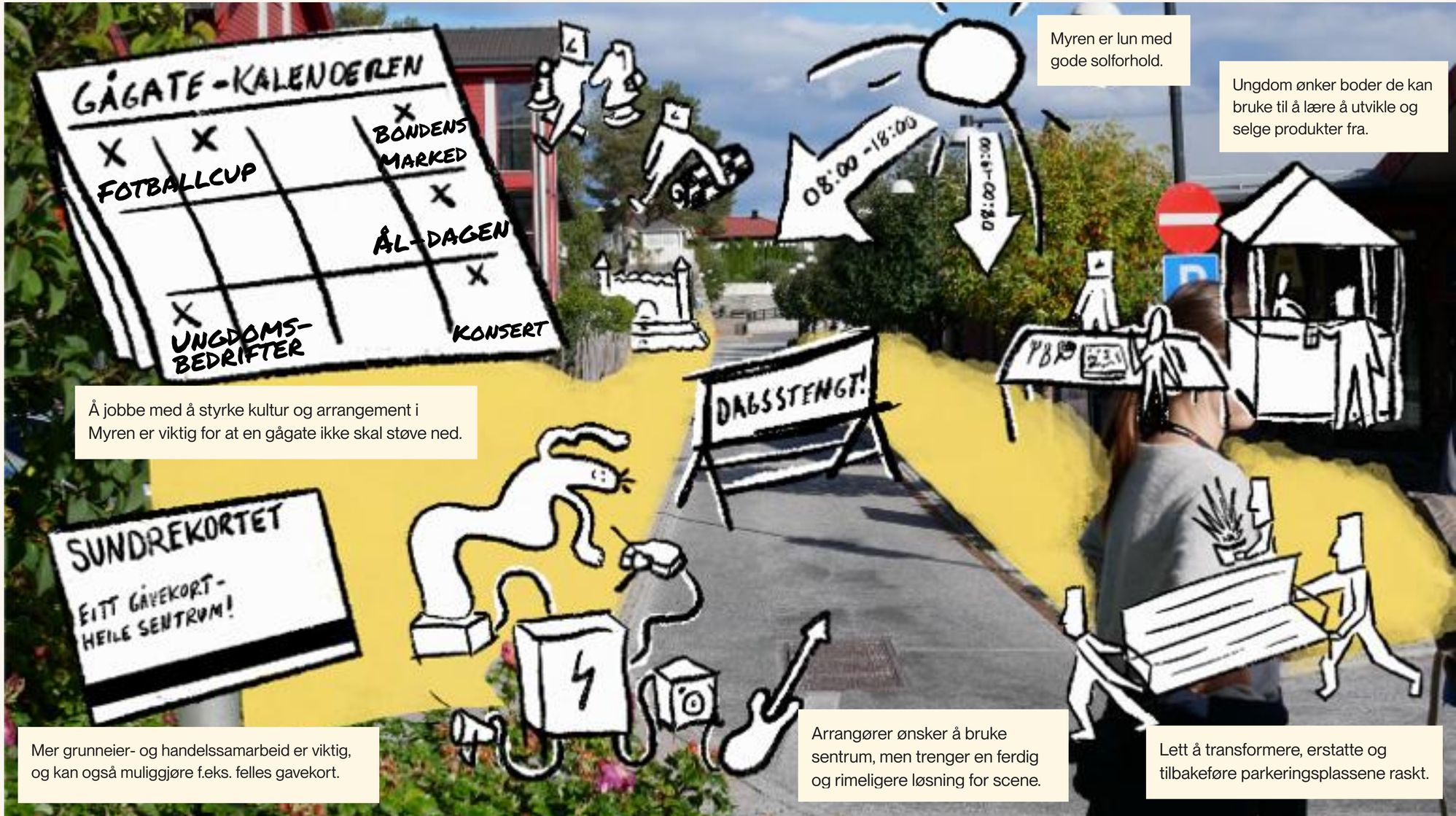

Gågate som enkelt settes opp når det er aktivitet som trekker folk til Myren

Mange drømmer om yrende gågate i Myren. Samtidig er det vanskelig å gå rett fra stille gate til permanent gågate. Heldigvis kan Ål spille på styrken sin som stor kultur- og arrangements-kommune.

Hva om Myren hadde enda bedre infrastruktur for å raskt og enkelt gjøres om til staselig gågate når det settes opp arrangement og show som trekker folk til Myren? Hvor enkelt kan det bli å rigge om til gågate når anledningen byr seg?

Myren er lun med gode solforhold.

Ungdom ønker boder de kan bruke til å lære å utvikle og selge produkter fra.

Å jobbe med å styrke kultur og arrangement i Myren er viktig for at en gågate ikke skal støve ned.

Mer grunneier- og handelssamarbeid er viktig, og kan også muliggjøre f.eks. felles gavekort.

Arrangører ønsker å bruke sentrum, men trenger en ferdig og rimeligere løsning for scene.

Lett å transformere, erstatte og tilbakeføre parkeringsplassene raskt.

Gågate som enkelt settes opp når det er aktivitet som trekker folk til Myren

Inspirasjon og eksempler:

1: Midlertidig grønn lunge, ukjent sted.

2: Årlig midlertidig gågate i Seattle, USA

3: Midlertidig transformasjon av tre parkeringsplasser i Queens, New York, USA

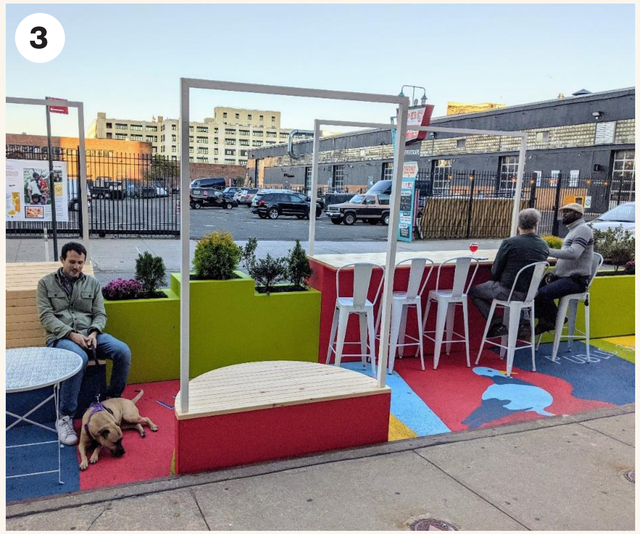
4: Portobello Road Market, London, sett i filmen Notting Hill.

5: Transformasjon av Times Square med klappstoler og -bord, New York, USA

6: Flyttbare møbler for å raskt endre P-plass til oppholdsrom og tilbake i Yarra, Australia.

Hverdagsmøter i solveggen ved hjørnet av Familiens Hus

Ål kommune jobber med å utvide Familiens Hus, et sted med blant annet helsestasjon, ergoterapi, pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og behandlingsbasseng. Bygger ligger i enden av Sundrevegen og Myren med gode solforhold.

Kan hjørnet i solveggen på Familiens Hus hvor brukere, turgåere, barn, unge og eldre passerer bli en liten, trivelig og sosial hvileplass som bidrar til å skape god steming rundt helsetjenestene?

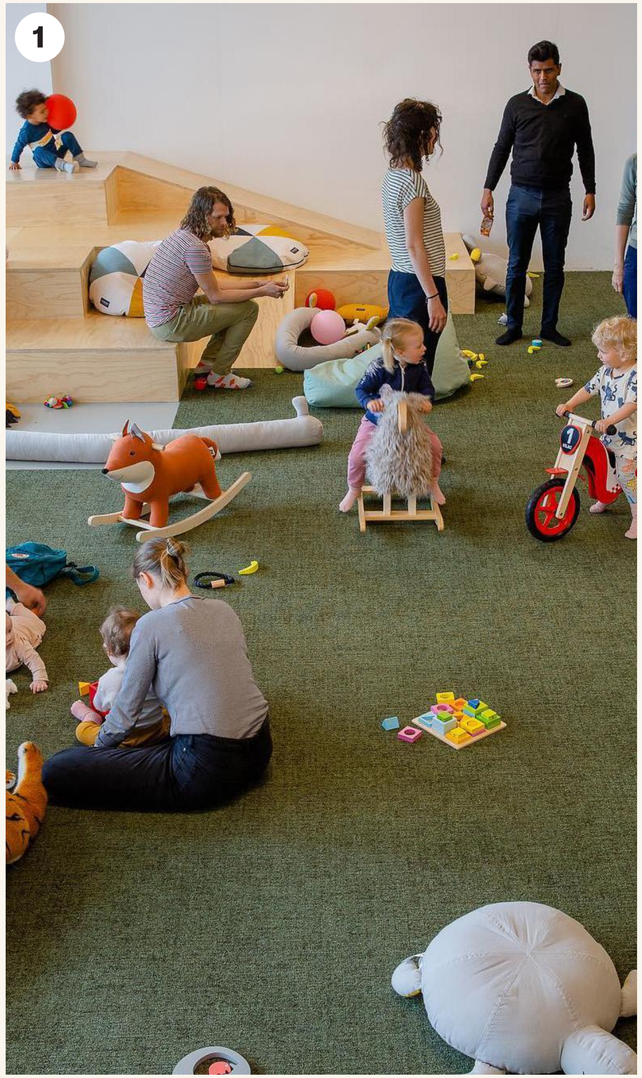

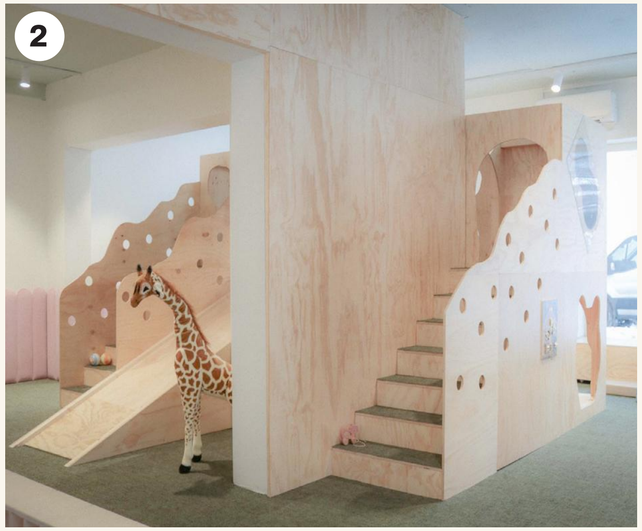
Hverdagsmøter i solveggen ved hjørnet av Familiens Hus

Inspirasjon og eksempler:

1, 2 og 3: Lillelab, en innendørs lekeplass tilpasset de aller minste, opp til 4 år. De har flere mindre lokasjoner i ulike bydeler i Oslo.

4 og 5: Paahuk kafé og turmål på Bygdøy. Lokalet er designet for å være trivelig å stoppe på utsiden og sitte i sola, og at innsiden er i god kontakt med det som skjer på utsiden.

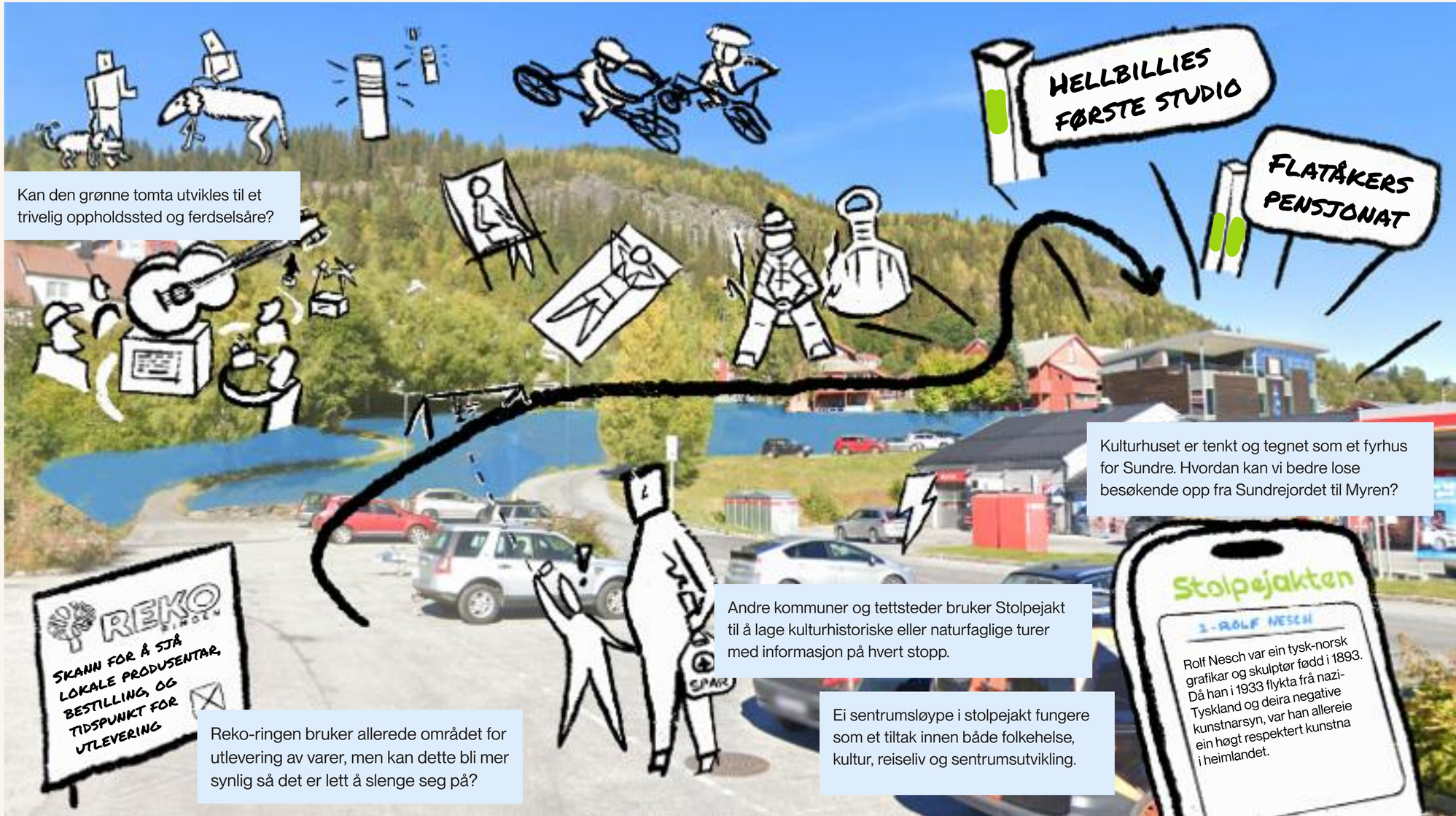

Gjøre det spennende for tilreisende å ta beina fatt fra Sundrejordet til Myren

Gartneritomta, Circle K og Kiwi-bygget er inngangsporten til Sundre, og tanken bak er at det skal være lett å stoppe fra riksveien. Men det mangler en sterk forbindelse opp til Myren og Sundrevegen. Ferdselen er åpen og eksponert, med få visuelle elementer som gjør det interessant å gå oppover.

Hva om den grønne tomta bak kulturhuset ble en park for kultur, opphold og bindeledd mellom parkering og gateliv?

Kan den grønne tomta utvikles til et trivelig oppholdssted og ferdselsåre?

Kulturhuset er tenkt og tegnet som et fyrhus for Sundre. Hvordan kan vi bedre lose besøkende opp fra Sundrejordet til Myren?

Andre kommuner og tettsteder bruker Stolpejakt til å lage kulturhistoriske eller naturfaglige turer med informasjon på hvert stopp.

Reko-ringen bruker allerede området for utlevering av varer, men kan dette bli mer synlig så det er lett å slenge seg på?

Ei sentrumsløype i stolpejakt fungere som et tiltak innen både folkehelse, kultur, reiseliv og sentrumsutvikling.

Gjøre det spennende for tilreisende å ta beina fatt fra Sundrejordet til Myren

Inspirasjon og eksempler:

1: De kongelige parkene i London er kjent for å fylles med fluktstoler i sommerhalvåret.

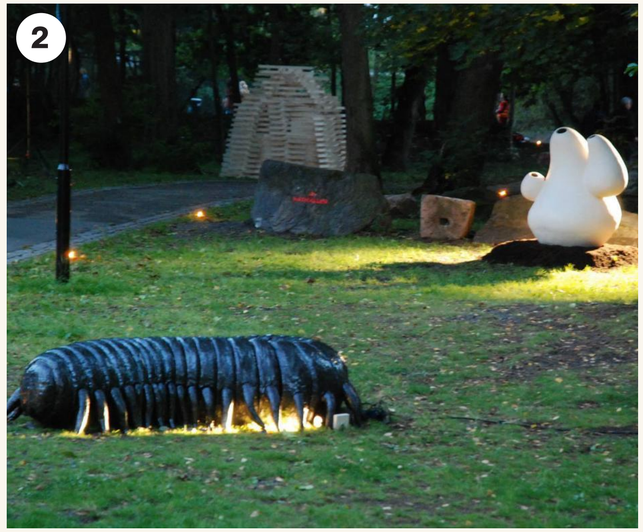
2: Skulpturpark langs Akerselva i Oslo

3: Annonsering av historiske stolpejakter i Risør, Kongsvinger og Ringsaker

4: Park i Shanghai hvor en har formet bakken for å være fin å sitte på.

5: Enkel zip-line som appellerer til og tiltrekker barn i alle aldre, spesielt biltrøtte barn.

3

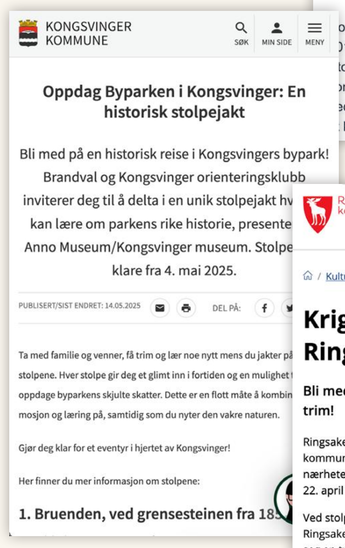

Risør kommune

Aktuelt og nyheter fra kommunen

Historisk stolpejakt

I anledning av jubileumsåret har Hope IL samarbeidet med Søndeled og Risør Historielag for å plassere stolpene på steder av historisk verdi og i sentrum ved hus som har historisk betydning. I år har de økt antall stolper med 25 stykker og har nå satt ut 60 stolper i Risør og omegn. Hope IL er en av 30 mottakere av jubileumstilskudd fra Risør kommune.

ope IL har arrangert stolpejakten hvert år siden 019. Det har vært en jevn økning av deltagere. olpejakten går ut på å finne, og registre stolper m er satt ut, med telefonen. Deltakerne laster d en app: «Stolpejakten». Så kommer det opp kart og en markør som viser hvor man er. Så er

KONGSVINGER KOMMUNE

SØK MIN SIDE MENY

Oppdag Byparken i Kongsvinger: En historisk stolpejakt

Bli med på en historisk reise i Kongsvingers bypark! Brandval og Kongsvinger orienteringsklubb inviterer deg til å delta i en unik stolpejakt hv kan lære om parkens rike historie, presente Anno Museum/Kongsvinger museum. Stolpe klare fra 4. mai 2025.

PUBLISERT/SIST ENDRET: 14.05.2025 DEL PÅ:

Ta med familie og venner, få trim og lær noe nytt mens du jakter på stolpene. Hver stolpe gir deg et glimt inn i fortiden og en mulighet t oppdage byparkens skjulte skatter. Dette er en flott måte å kombin mosjon og læring på, samtidig som du nyter den vakre naturen.

Gjør deg klar for et eventyr i hjertet av Kongsvinger!

Her finner du mer informasjon om stolpene:

1. Bruenden, ved grensesteinen fra 18

Ringsaker kommune

Meny Søk

Kulturminner

Krigshistorisk stolpejakt i Ringsaker

Bli med på stolpejakt - og kombiner kunnskap og trim!

Ringsaker historielag har plassert ut 39 impregnerte stolper i kommunen med påmontert QR koder. Alle stolpene er plassert i nærheten av der hvor det var en hendelse under kampene 18. – 22. april 1940.

Ved stolpene kan man kombinere lærdom om det som skjedde i Ringsaker under det tyske felttoget, samtidig som man kan få seg en trimtur.

Hver stolpe har to QR-koder. Den ene koden tar deg til et interaktivt kart som viser GPS-posisjonen til alle stolpene. Den andre koden viser bilder og tekst til den stolpen man står ved.

Vedlikehold av stolper, QR-koder og database vil bli utført av krigshistorisk formidlingssenter.

Prosjektet er dynamisk, og vil bli oppdatert og utvidet underveis. Det er innhentet tillatelse fra grunneiere til plassering av

Trygg og trivelig ferdsel til fots gjennom Stasjonsvegkrysset

Krysset Stasjonsvegen, Prestegårdsjordet og Fv.245 er kjipt og utrygt for fotgjengere, men er viktig for å binde sammen Sundre. Ungdom krysser her på vei fra skolen til Bråta, unge voksne sier det er vanskelig å få med venner til Tanken Arena etter forestilling på kulturhuset, og broa oppleves smal og utrygg. Å få fylkeskommunen til å utvide broa har ikke lyktes.

Hvilke andre ting kan vi gjøre for å få dette strekket til å bli tryggere og triveligere enn i dag?

Hva skal til for å få en hel ettermiddag eller kveld på Sundre til å fungere bra?

Hva slags tiltak gjør sjåfører mer oppmerksomme og får gående til å føle seg tryggere?

Tilflyttere forteller at det tok lang tid å få oversikt over hva som finnes på Sundre. Ålinger forteller at det er lett å glemme hvor korte avstandene egentlig er.

Trygg og trivelig ferdsel til fots gjennom Stasjonsvegkrysset

Inspirasjon og eksempler:

1: Ny gangbru over Atnaelva i Folldal i Østerdalen

2: Godt synlige skilt for fotgjengere i Bergen

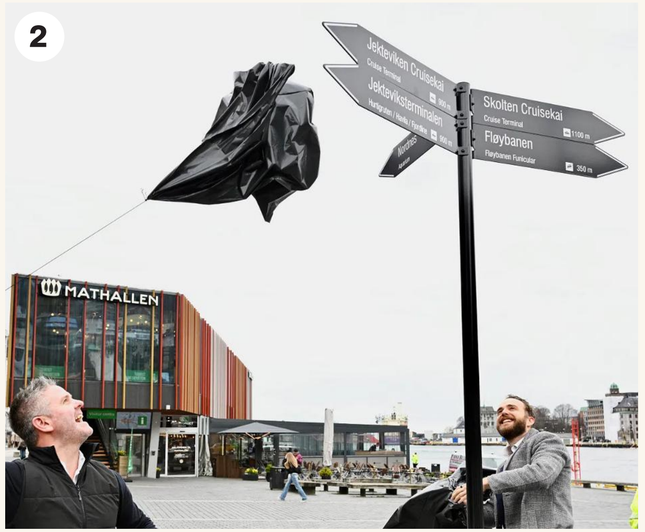
3: Nordmenn er godt vandt til å lese turskilt

4: Rekkverk med innbygget LED-lys på Oppsal i Oslo

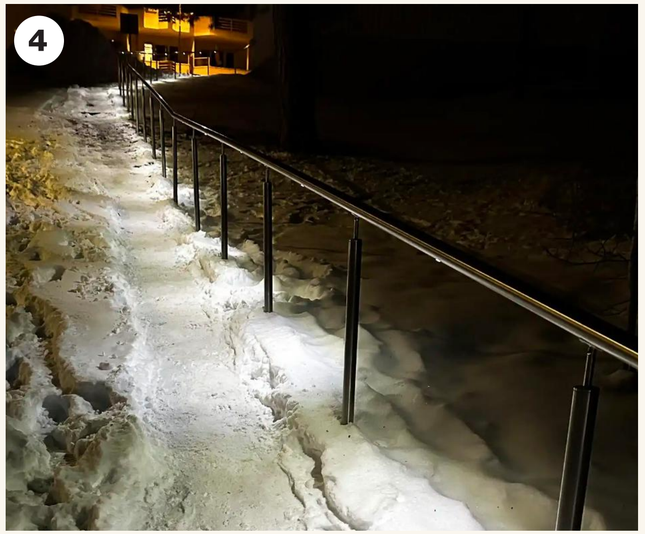
5: Test av lyslenke langs en glemt og lite brukt snarvei i Austevoll

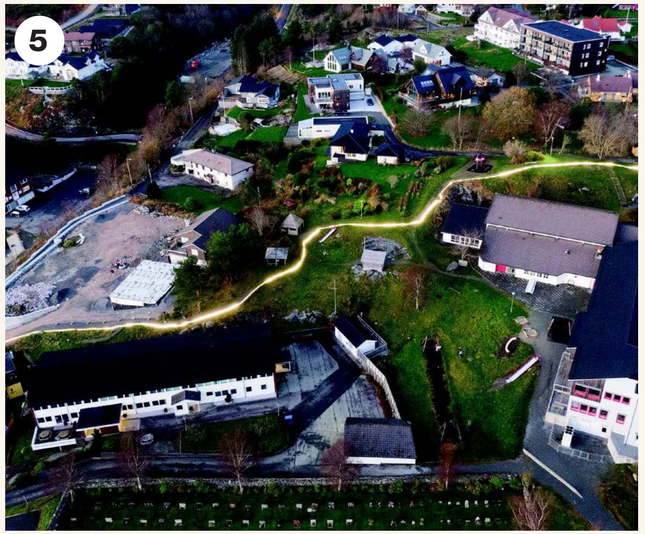
6: Enkel og koselig belysning av sti i vintermørket.

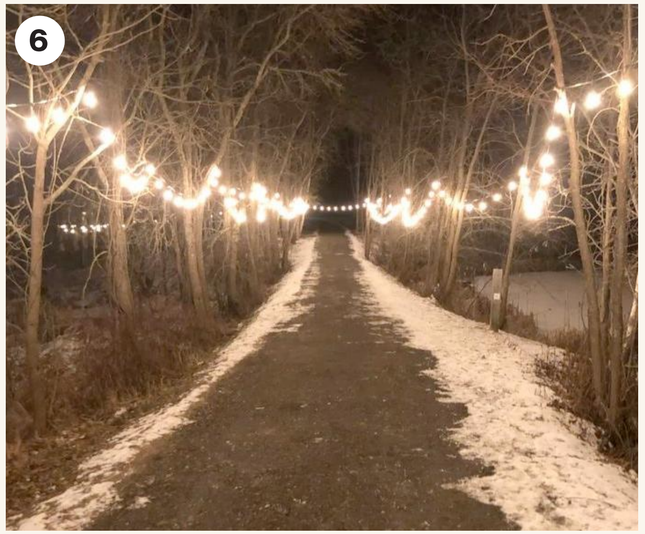

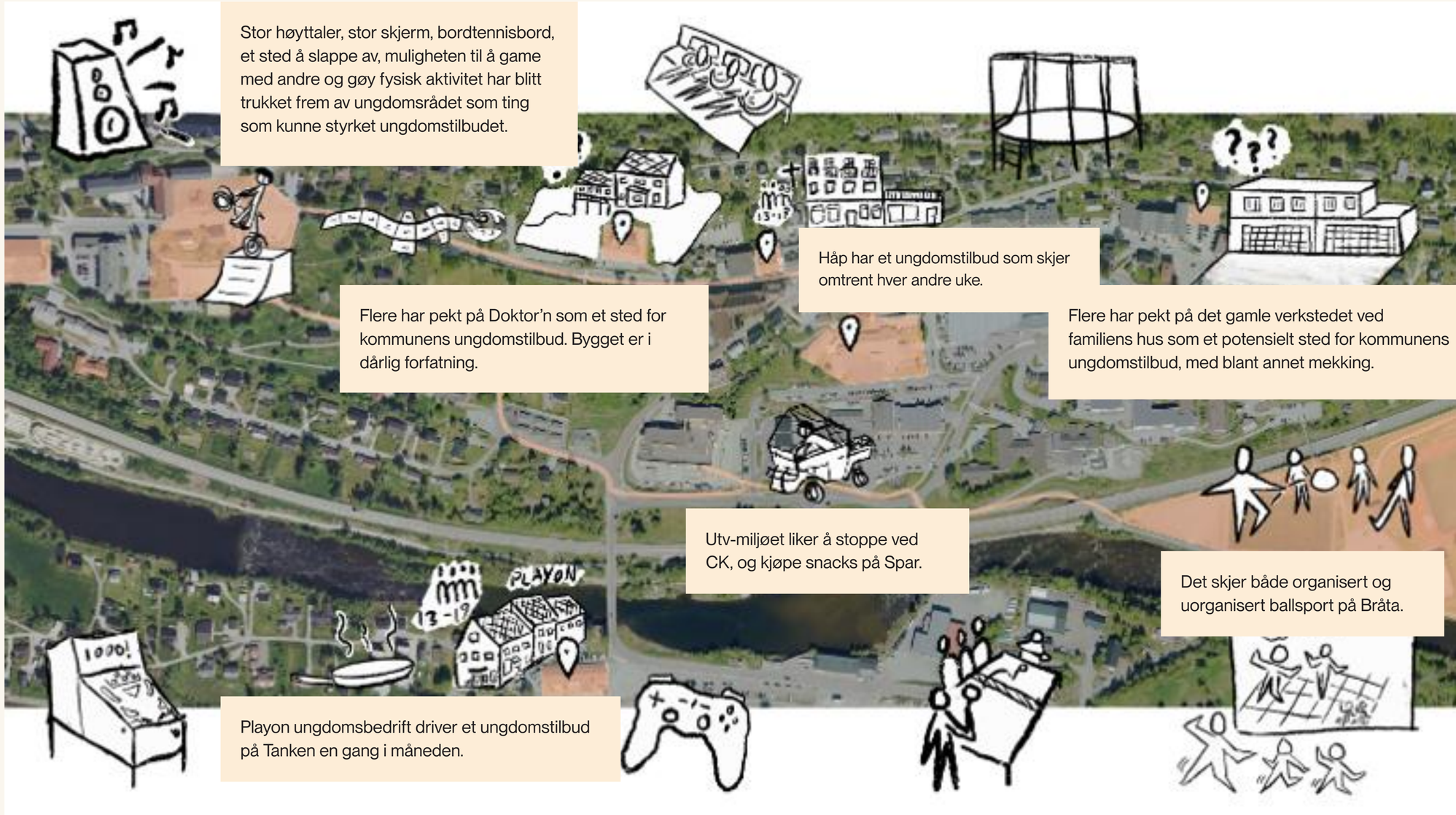

Attraktivt ungdomstilbud som passer inn i hverdagen.

Ungdomsrådet er mer opptatt av innholdet i ungdomstilbudet enn av hvor det skal være. De unge vil helst være på kulturhuset, nær andre, men likevel for seg selv.

Sundre har flere steder med potensiale for ungdomsaktivitet. Spørsmålet er ikke bare hvor tilbudene skal samles, men hvordan stedene kan jobbe sammen for et bredere tilbud.

Organiserte og uorganiserte aktiviteter skjer i dag på hver sin tue. Sammenhengene mellom tilbud kan de voksne bidra til å nøste i – innholdet har de unge mange tanker om.

Stor høyttaler, stor skjerm, bordtennisbord, et sted å slappe av, muligheten til å game med andre og gøy fysisk aktivitet har blitt trukket frem av ungdomsrådet som ting som kunne styrket ungdomstilbudet.

Håp har et ungdomstilbud som skjer omtrent hver andre uke.

Flere har pekt på Doktor'n som et sted for kommunens ungdomstilbud. Bygget er i dårlig forfatning.

Flere har pekt på det gamle verkstedet ved familiens hus som et potensielt sted for kommunens ungdomstilbud, med blant annet mekking.

Utv-miljøet liker å stoppe ved CK, og kjøpe snacks på Spar.

Det skjer både organisert og uorganisert ballsport på Bråta.

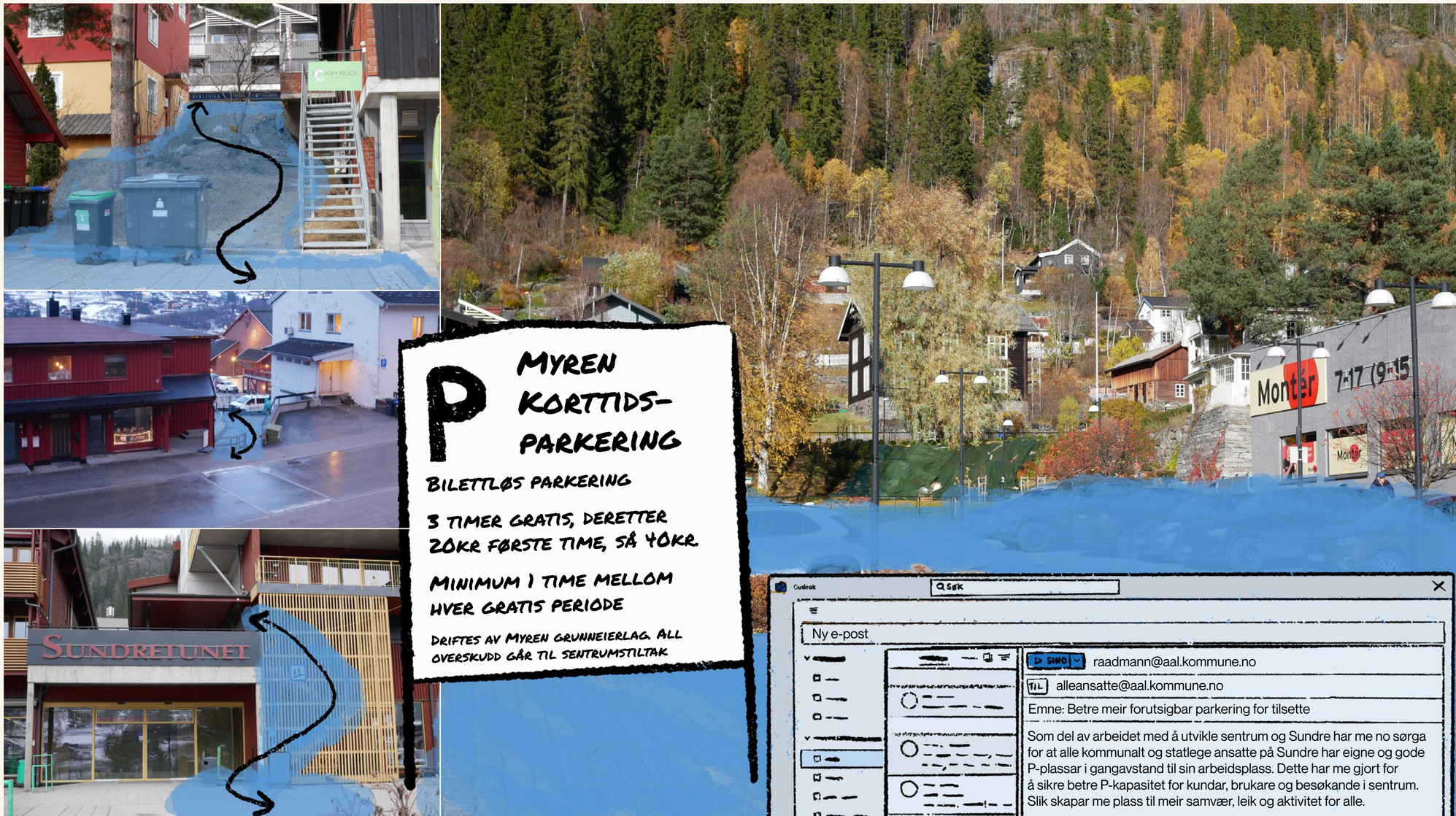
Playon ungdomsbedrift driver et ungdomstilbud på Tanken en gang i måneden.

Fine snarveier og bedre ansattparkering åpner nye muligheter i Myren

Sundrevegen og Myren har en rekke glemte og bortgjemte passasjer mellom seg. Potensialet for å skape trivelige forbindelser for gående er stort.

Om Myren skal kunne brukes som midlertidig gågate, må man parkere rundt og det må være trivelig å gå inn til Myren.

Mange er enige i at parkering må bli mer forutsigbart. De mest sentrale P-plassene burde være enkle for kunder og besøkende, og arbeidstakere i sentrum bør ledes til å parkere 2-3 minutter gange unna.

Mulighetsstudie for uterom

Midler fra Buskerud Fylkeskommune har muliggjort mer detaljerte studier av de viktigste områdene.

Områdene som jobbes med er:

- Parkeringstaket i Myren mellom kulturhuset og kafé tid.
  - Her ser vi på hvordan området kan støtte mer liv og aktivitet, og tilpasses ulike grupper
- Den grønne lungen mellom gartneritomta og kulturhuset.
  - Her ser vi på hvordan området kan dyrkes som en park, og bidra til å skape tryggere trafikale og parkeringsmessige forhold.
- Uteområdene ved Familiens hus
  - Her ser vi på hvilke enkle grep som kan gjøres for å skape et trivelig uterom for ansatte og brukere av helsetjenestene.

Dette kommer som del av sluttleveransen

Anbefalte tiltak

Aa

Foto: Ål. Udatert

Lokalt Byrå

Anbefalt prioritering

Kort oppsummert, foreslår vi at Ål prioriterer sentrums-arbeidet rundt tre likeverdige innsatsområder. De tre er gjensidige avhengige av hverandre. Innsatsområdene må jobbes med samtidig, over tid, og i samspill med hverandre for å få maksimalt utbytte. I prioritering av tiltak har vi vektlagt både konkrete tiltak som kan jobbes med umiddelbart, og mer langsiktige prosesser som vil være viktige for å lykkes.

Målet for sentrumsutviklingen er politisk vedtatt i kommuneplanens samfunnsdel 2015-2027. Det er også formulert mål for sentrum i strategisk næringsplan fra 2025.

Innsatsområdene bygger bro mellom målet og fremtidige tiltak. De tre er utviklet, konkretisert, testet og justert gjennom innsiktsarbeidet og medvirkning i Idésmien. De har fungert som et godt utgangspunkt for å diskutere og prioritere tiltak.

Anbefalte prioriterte tiltak beskriver der vi mener skoen trykker mest basert på erfaringene i Gnist-prosjektet. Å prioritere disse vil raskt gi uttelling på innsatsområdene, og åpner for nye og spennende muligheter.

På de neste sidene beskriver vi hvordan Ål kan gå frem for å komme i gang raskt og samtidig sette i gang langsiktige tiltak.

Mål

«utvikle Sundre som eit tilgjengeleg, trygt og triveleg sentrum, med grøne lunger, nærfriluftsliv og trivelege møteplassar»

Innsatsområder

- Flere grunner til å være i sentrum
- Styrke forbindelsene
- Mer forutsigbar parkering

Anbefalte prioriterte tiltak

Konsentrere investeringer i aktivitet og infrastruktur for folkeliv, trivelige møteplasser, lek og grønne lunger rundt Myren, hvor det er størst potensiale.

Start med det som skaper aktivitet: F.eks. transformere P-taket til leke- og festplass, arrangements- og gågatestrategi for Myren og park ved kulturhuset.

Sette felles, tverrsektorielle og langsiktige mål i ny samfunnsdel til kommuneplanen som binder sammen alt kommunen bestemmer og gjør.

Utvikle helhetlig parkeringspolitikk for Sundre: Klare og politisk forankrede mål, med god kunnskap om dagens situasjon og i prosess med berørte parter.

Skill ansatt- og kunde/besøksparkering for å sikre kapasitet i indre sentrum, og å utnytte ledig kapasitet og muligheter i randsonen. Start med offentlige

Tiltakskatalog

For å oppsummere alle mulighetene som finnes på Sundre, har vi satt sammen en katalog med mulige tiltak identifisert i innsikts- og medvirkningsarbeidet i Gnist. Den er laget som et innspill i det videre arbeidet, men er hverken uttømmende eller en fasit for hva som bør gjøres. Den er tenkt som et arbeidsverktøy å få oversikt og prioritere tiltak en kan komme i gang med raskt, og hvilke ting en ønsker å jobbe langsiktig med. I kolonnene bortover, kan en lese om:

- I hvilket scenarie tiltaket er visualisert
- Hvor på Sundre tiltaket er foreslått plassert
- Hva slags tilbakemeldinger tiltaket har fått
- Hvilke innsatsområder tiltaket svarer til
- Hvilke sektorer og kommunale avdelinger som bør involveres i gjennomføre tiltaket
- Hvilke eksterne aktører som bør involveres
- Om tiltaket er en drifts- eller investeringskostnad
- Enkel kategorisering av kostnadsnivå
- Våre vurderinger og råd rundt tiltaket

Tiltakskatalogen ligger som eget vedlegg, hvor det er mulig å sortere tiltakene etter de ulike kolonnene.

Tiltakskatalog

Mulig tiltak	Visualisering	Stad	Respons fra medvirkning	Styrke forbind...	Flere grunner...	Forutsigbar parkering	Sektor	I samarbeid med	Type kostnad
Kulturhistorisk stolpejakt	Fra Sundrejordet til Myren	Hele Sundre	Mange synes det er en god idé og har idéer for hva som kunne fått stolpe. Inspirerer til å ta beina fatt	X	X		Folkehelse, frivillighet, næring og reiseliv, kultur	Torpo IL, historielaget og bygdearkivet, Visit Ål	Drift
Flerbruksamfi	Kultur, lek og underholdning i Myren	Mellom Kulturhuset og Kafé TID	https://teams.microsoft.com/meet/38764438220?p=7Q22lXOOQ4IrP6gsd0		X		Kultur, Vei og park, Oppvekst		Investering
Utekino	Kultur, lek og underholdning i Myren	Mellom Kulturhuset og Kafé TID	Ungdomsrådet synes utekino i sentrum er en spennende idé.		X		Kultur, næring og reiseliv		Drift
Unik temalekeplass	Kultur, lek og underholdning i Myren	Parkeringstaket / Myren	Lekeplassen i Gol har blitt en destinasjon, også for familier fra Ål.		X		Kultur, oppvekst, næring og reiseliv, vei og park, folkehelse	Grunneiere og næringsdrivende	Investering
Infrastruktur for utescene	Kultur, lek og underholdning i Myren	Myren	Kultur er opptatt av å få på plass en utescene som gjør det enkelt og billig å trekke mer av aktiviteten inne i kulturhuset ut i sentrum.		X		Kultur, næring og reiseliv	Grunneiere og næringsdrivende, Ål utvikling, arrangører	Investering / Drift
BUA lekevert ungdomsjobb	Kultur, lek og underholdning i Myren	Ved lekeplass	Fortsettelse av tidligere ungdomsjobber i BUA, og utprøving av lekeplass.		X		Kultur, oppvekst, folkehelse	BUA, Ungdomsskolen, Ål VGS	Drift
Sitteplasser ved barnelek	Kultur, lek og underholdning i Myren	Ved lekeplass	Eldre ønsker å kunne sitte sammen nær andre generasjoner		X		Folkehelse, vei og park, kultur	Engasjerte pensjonister som vil bygge i tre	Investering
Samarbeid mellom kulturhuset og serveringssteder om helaftens opplevelser	Kultur, lek og underholdning i Myren	Myren / kulturhuset / Tanken	Unge voksne savner helaftens opplevelser med middag, forestilling og drikke etter. Det er risikabelt for restauranter å satse 100% på kveldsåpent. Kulturhuset er flinke på å tenke tema og konsept, f.eks. Oscarkveld		X		Kultur, næring og reiseliv	Serveringsstedene	Drift
Trivelig belysning	Kultur, lek og underholdning i Myren	Rundt kulturhuset	Uteområdet mellom kulturhuset og parkeringstaket oppleves mørkt i dag. Kultur ønsker å søke belysningsprosjekt.	X			Kultur, vei og park		Investering
Gågatekalender	Gågate som enkelt settes opp når det er aktivitet	Myren	Mange har lyst på gågate i Myren. Samtidig er overgangen fra ingen gågate til full gågate stor. Det er lettere å få det til når det skjer arrangement som trekker folk til sentrum.		X		Næring og reiseliv, kultur	Grunneiere, næringsdrivende arrangører	Drift
Sundregavekort	Gågate som enkelt settes opp når det er aktivitet	Hele Sundre	Rådmann har forsøkt å kjøpe gavekort til alle butikkene i sentrum som julegave til ansatte i kommunen uten hell. Næringslivet vil gjerne at ansatte bruker sentrum mer. Ungdom synes dette er lurt.		X		Næring og reiseliv	Handel	Drift
Flyttbare møbler og planter	Gågate som enkelt settes opp når det er aktivitet	Myren	Mange har lyst på gågate i Myren. Samtidig er næringslivet opptatt av at de må ha forutsigbarhet på at det fortsatt er kundegrunnlag dersom gata skal være stengt		X		Næring og reiseliv	Grunneiere og næringsdrivende, Engasjerte pensjonister som vil bygge i tre	Investering
Hev/senk pullerter for dagsstengt gågate	Gågate som enkelt settes opp når det er aktivitet	Myren	Mange har lyst på gågate i Myren. Samtidig er næringslivet opptatt av at de må ha forutsigbarhet på at det fortsatt er kundegrunnlag dersom gata skal være stengt		X	X	Næring og reiseliv	Grunneiere og næringsdrivende	Investering
Enkel rigg for boder i gågate	Gågate som enkelt settes opp når det er aktivitet	Myren	Ungdom ønsker muligheten til å lære å utvikle, produsere og selge egne produkter.		X		Næring og reiseliv, kultur, oppvekst	Ål VGS Bygg- og anleggsteknikk, Ungt Entreprenørskap, REKO ringen, Bondens marked, Engasjerte pensjonister som vil bygge i tre	Investering
Statuepark	Fra Sundrejordet til Myren	Grønn tomt ved Sundrejordet	Kulturhistorie er allerede en viktig del av Ål sin identitet, som også kan brukes til	X	X		Kultur, næring og	Ål historielag	Investering

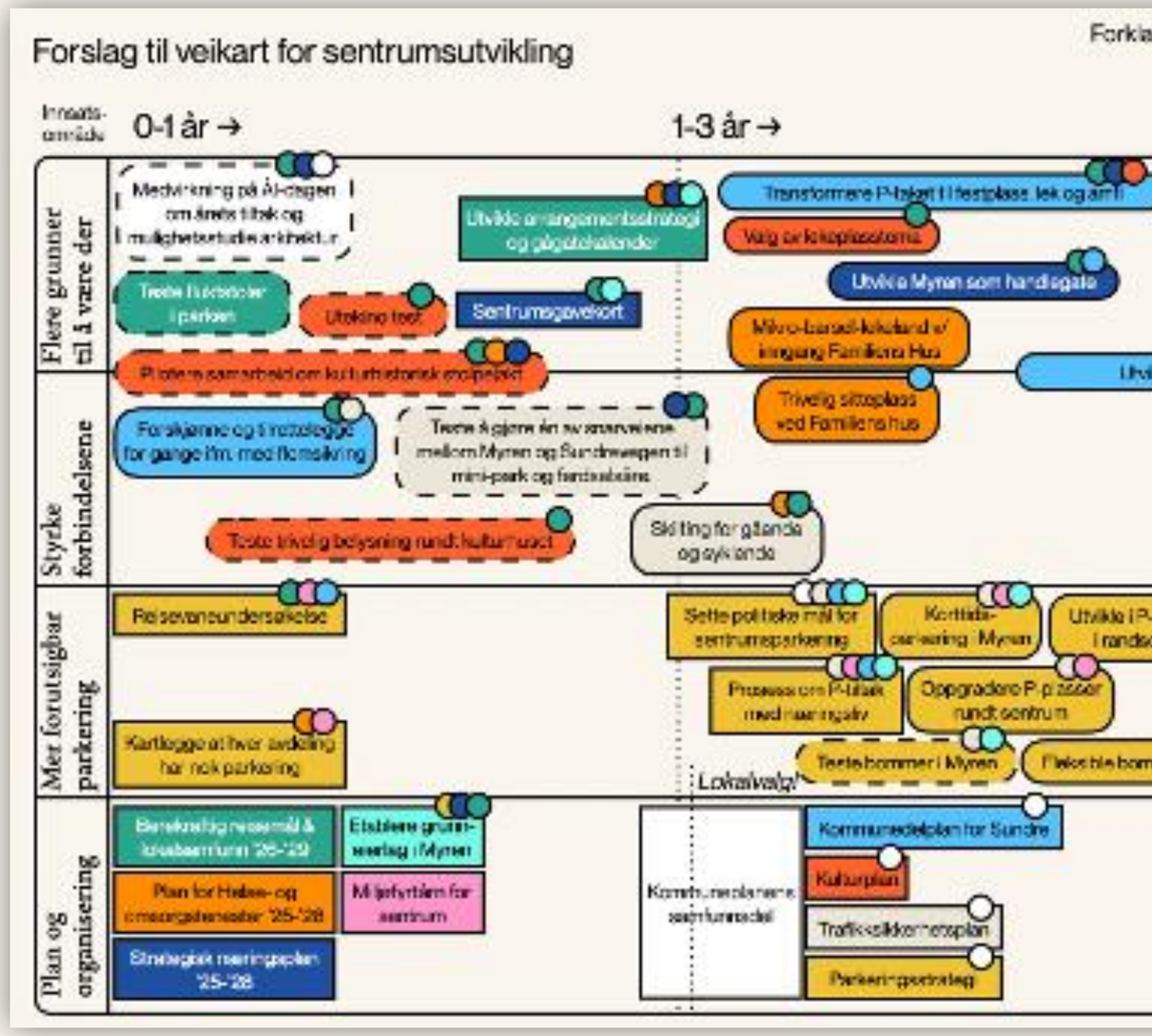
Veikart

For å gjøre det lettere å planlegge veien videre har vi laget et forslag til veikart for sentrumsutvikling som ligger på neste side. Det er viktig å understreke at dette ikke må leses som en fasit eller perfekt plan, men heller brukes som inspirasjon og et diskusjonsunderlag om sammenhenger mellom tiltak og kort og lang sikt.

Veikartet er også levert i redigertbart powerpoint-format, så Ål kommune selv kan oppdatere og justere planen ut ifra egne veivalg og prioriteringer. Øverst til høyre er det forklaring av hva de ulike formene betyr: hva som er tenkt som midlertidige tiltak, permanente tiltak, hva som er organisatorisk, og ikke minst hvilke planer tiltaket relaterer til.

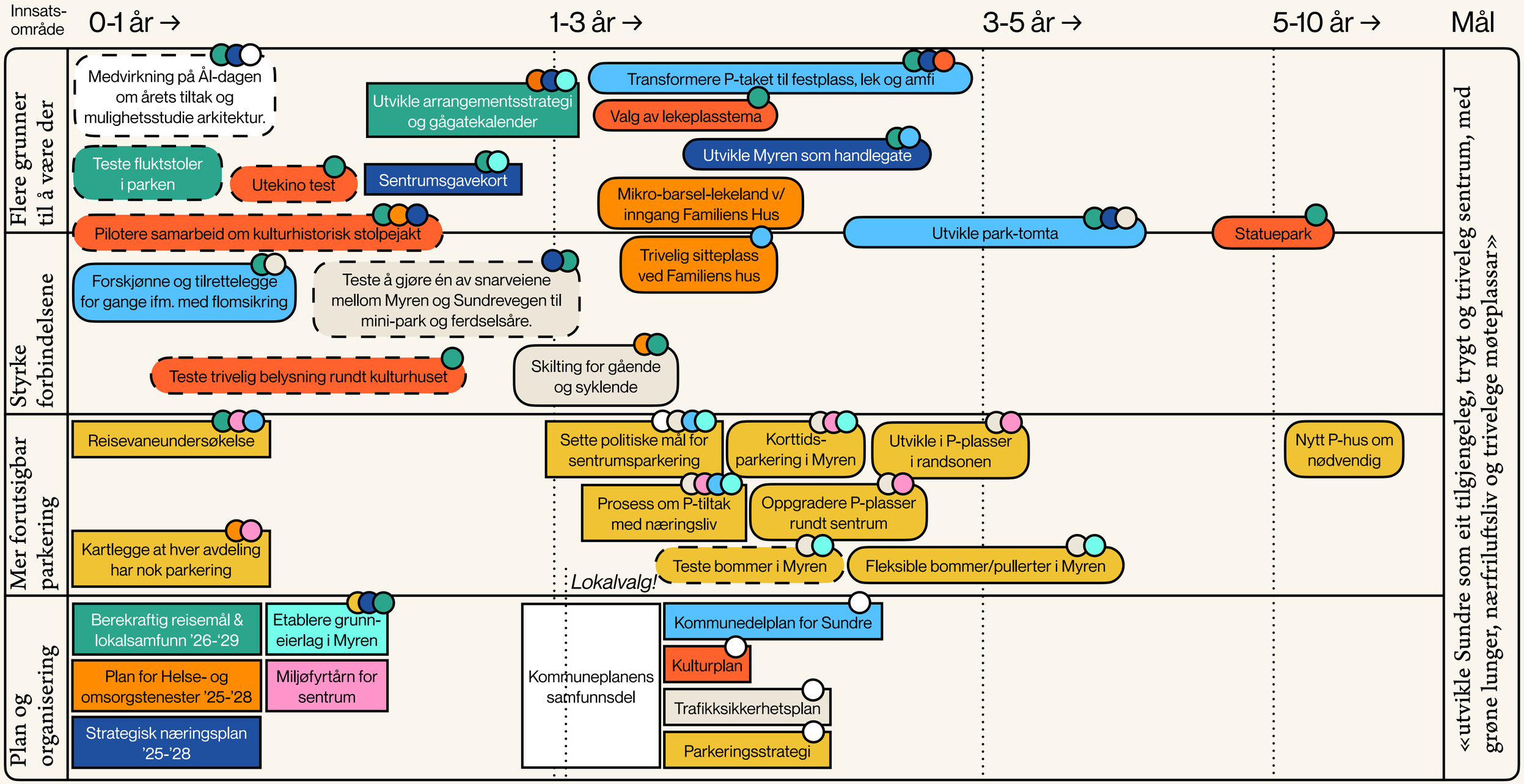
God sentrumsutvikling kjennetegnes av samarbeid på tvers, derfor er tiltakene fargekoordinert i henholdt til planen vi mener det er mest relevant for, og har sirkler for andre planer tiltaket har verdi for. Å pusse opp et torg kan f.eks. ha effekt på kommunens miljøarbeid gjennom valg av rett planter, kultur gjennom mulighet for utendørs forestillinger, og næring gjennom å gjøre uteservering mulig og attraktivt.

Koordinering skjer ikke av seg selv. Når Ål skal jobbe videre med sentrumsutvikling er det viktig at noen har denne rollen, og at denne personen har nok tid og kapasitet til å følge det opp. En må derfor justere ambisjonene og kapasiteten til koordinering opp mot hverandre.

Forslag til veikart for sentrumsutvikling

Forklaring: Midlertidig | Permanent | Organisatorisk | (Relevant plan)

Mulige indikatorer for måloppnåelse

Det er en kjensgjerning at mål som ikke blir målt, ikke blir jobbet med. Og hva og hvordan man måler, påvirker hva en gjør. Det som måles tillegges verdi, og blir ofte det man fokuserer ekstra mye på. Derfor kan indikatorer ofte produsere blindsoner som det er viktig å være obs på. En kan for eksempel raskt tenke på antall butikker og omsetning som to mulige indikatorer for sentrumsutvikling, men dette fanger ikke hele bildet av hva som skiller et *levende sentrum* fra et *Big-Box næringsområde*.

Til høyre er et bredt utvalg indikatorer som kan brukes i å måle hvorvidt Ål gjør fremskritt i arbeidet med sentrum. Forslagene tar utgangspunkt i de politisk vedtatte målene om «eit tilgjengeleg, trygt og triveleg sentrum, med grøne lunger, nærfriluftsliv og trivelege møteplassar».

Alle indikatorene er mulig å måle og sammenligne over tid. Hvilke indikatorer en velger er også en politisk prioritering.

Med utgangspunkt i det langsiktige målet om å:

«utvikle Sundre som eit tilgjengeleg, trygt og triveleg sentrum, med grøne lunger, nærfriluftsliv og trivelege møteplassar»

Hvordan skal dere måle om dere er på rett vei?

- Antall dager gågate i løpet av et år
- Persontelling i Myren
- Antall lån på biblioteket
- Åpningstider til restauranter og serveringssteder
- Omsetning i Myren og Sundrevegen
- Antall butikker og serveringssteder i sentrum
- Antall varme senger i tilknytning til sentrum
- Antall boliger i og nær sentrum
- Antall tester av sentrumstiltak
- Antall arrangementer på Sundre
- Antall kaffekopper på delt ut på Familiens Hus
- Regelmessige reisevaneundersøkelse
- Antall sentrumstiltak med relevans for kultur, helse og oppvekst
- Antall tiltak innen kultur, helse og oppvekst med relevant for sentrum
- Antall solgte kaffekopper ved alle kafeene
- Antall registrerte stolpebesøk i stolpejakten (og hjemkommune)
- Antall miljøfyrtårnsertifiserte virksomheter på Sundre
- Antall lekeapparat på Sundre
- Antall initiativ Ål kommune *deltar i* som styrker Sundre som ein levande møteplass. (Strategisk Næringsplan)
- Antall initiativ Ål kommune *stimulerer til* som styrker Sundre som ein levande møteplass. (Strategisk Næringsplan)
- Andel grunneiere representert i grunneierlaget
- Andel unge som kan tenke seg å bo i kommunen når de blir voksne (Ungdata 2025: 36%)

Hva skal til for å lykkes?

Mange venter spent på sentrumstiltak, både politisk, i administrasjonen, blant innbyggere og næringslivet. Derfor har vi pekt ut en del lavthengende frukter en kan komme raskt gang med for å sette ting i bevegelse og skape entusiasme frem mot større og langsiktige grep. Heldigvis er Ål en handlekraftig kommune. Det ser vi i historikken til kulturhuset, Ålingen, parkeringshuset, Elvelangs, og nå nylig med Familiens Hus.

Samtidig er baksiden med å være handlekraftig at det kan bli lite tid til strategi, å se ting i et større bilde og å utnytte mulighetene på tvers av sektorer og tiltak. Et godt sentrum blir til gjennom koordinert innsats, ikke gjennom enkelttiltak gjort i et vakuum av ulike virksomheter. Vi opplever at Ål har en del å gå på når det kommer til koordinering og tverrsektoriell planlegging i det langsiktige arbeidet.

Kommuneplanens samfunnsdel er det viktigste verktøyet kommunen har for strategi og prioritering på tvers av alt kommunen gjør. I Ål opplever vi at en ikke har utnyttet det fulle potensialet i dette. Her er det er mulighetsrom i at dagens samfunnsdel er moden for rullering.

For at samfunnsdelen skal bli et reelt strategisk styringsdokument er det avgjørende at den eies av politisk og administrativ ledelse, og forankres godt i resten av organisasjonen. Dette krever en god prossess med høy involvering av ledelsen.

Gnist - Anbefalte tiltak

For inspirasjon og råd til hvordan jobbe med samfunnsdelen se KS og Asplan Viaks fagnotat: https://www.ks.no/fagomrader/samfunnsutvikling/samfunnplanlegging/planfaglig-rad-samfunnsdelen-som-politisk-styringsverktoy/

"Samfunnsdelen må være dynamisk og et uttrykk for det representative demokratiets prioritering.»

"Innholdsmessig er det viktig at innsatsområdene i samfunnsdelen er tverrsektorielle og tydelig på prioriteringer slik at den blir et reelt styringsverktøy, som også kan brukes av organisasjonen i prioritering og virksomhetsstyring."

"Politikk virker når samfunnsdelen fungerer som politisk styringsverktøy. Det innebærer i stor grad å rendyrke samfunnsdelen som nettopp dette. Da kan den ikke samtidig være en visjonsprosess eller identitetsprosjekt.

Resultatet kan ikke være for altomfattende og det må prioriteres. Formatet må være egnet for politisk bruk. Tenk eksempelvis at samfunnsdelen innsatsområder følges opp med Klimabudsjett, Stedsutviklingsbudsjett og Mangfold og inkluderingsbudsjett."

Kontrollspørsmål for arbeidet med samfunnsdelen:

- Er målene felles for alle kommunalområdene, eller sektorinndelt?
- Fungerer planen for å gjøre prioriteringer på tvers av kommunalområdet?
- Kan alle kommunens avdelinger se sin rolle i å realisere alle målene?

Resultater så langt

Aa

Foto: Ål. Udatert

Lokalt Byrå

Organisering av sentrumsaktører

Kommuner som lykkes med sentrumsutvikling kjennetegnes av godt samarbeid mellom kommunen og private grunneiere, og god organisering mellom de private grunneierne. Å diskutere veivalg, muligheter og problemstillinger sammen i stedet for bare én til én er utrolig viktig for å drive arbeidet videre og finne gode løsninger underveis. I innsiktsarbeidet avdekket vi at det var flere enkeltspillere som var klare for å bli et lag for sentrumsutvikling. Med dette mener vi at de selv var positive, men trodde mange andre var negative.

På bakgrunn av Gnist sine aktiviteter har nå private grunneiere i Myren tatt initiativ til å diskutere et mulig grunneierlag for samarbeid om sentrum, aktivitet og parkering. På møtet hvor dette ble diskutert var det flere grunneiere tilstede som ikke hadde møttes før. Forslaget om et grunneierlag skal diskuteres mer over sommeren. Ut over dette har Gnist-prosjektet og Ål Utvikling arrangert tre næringsfrokoster med over 30 unike deltakere. Her gav næringslivet tilbakemelding på innsiktsnotatet, innsatsområdene og mulige scenarier og tiltak.

Tverrsektorielt mindset i kommunen

Godt samarbeid er også viktig internt i kommunens arbeid. Ål kommune er veldig gode på arbeidet med helse og kultur, og sentrumsarbeidet kan dra stor nytte av dette, samtidig som sentrumsarbeid også kan komme helse og kultur til gode (og ikke minst næring og oppvekst). Samtidig er det en vanlig utfordring at sterke kommunalområder er mest opptatt av egne mål og hensyn. Å lykkes med å kooordinere innsatsen og skape mer verdi for færre kroner krever derfor at politisk og administrativ ledelse tar rollen som langsiktig koordinator mot felles mål, og et at tverrsektorielt tankesett forankres i resten av organisasjonen. Her er det fortsatt en vei å gå.

Gnist-prosjektet har gjennomført aktiviteter for å øve på dette og erfare hvordan tverrsektoriell innsats kan fungere i praksis:

- Workshop i kommunestyret om hvordan hvert sektorutvalg kan bidra til å utvikle sentrum.
- Workshop med avdelingsledere om hvordan sentrum påvirker deres avdeling og deres avdeling påvirker sentrum.
- Koblet Gnist på relevante prosesser som helsetun-utbygging, miljøfyrtårn, ungdomstilbud og flomsikring.

Større bevissthet om kommuneplanens samfunnsdel som reelt styringsverktøy

Det viktigste for å lykkes med sentrumsutvikling over de neste 10, 15 og 20 årene er å ha felles og langsiktige mål for kommunen som alle sektorene jobber med. Målene må eies og brukes aktivt av politisk og administrativ ledelse til å prioritere og styre innsatsen, og forankres godt i resten av organisasjonen slik at de som sitter tettest på arbeidet ser muligheter mellom prosjekter, prosesser og tiltak.

Den beste måten å gjøre dette på er gjennom en god samfunnsdel i kommuneplanen, utviklet gjennom en solid prosess. I dialog med sektorutvalg, Rådmann, kommunalsjefer, avdelingsledere har vi løftet verdiene som kan skapes av å ta seg tid til å lage en samfunnsplan som faktisk er nyttig, og ikke bare få det raskt gjort for så å legge den i en skuff.

Vi opplever at politisk og administrativ ledelse har fått et mer bevisst forhold til samfunnsdelen kommunen har i dag, og hva en bør tenke på når den skal rulleres. Starten av neste kommunestyreperiode er en perfekt mulighet til å få på plass en samfunnsdel som faktisk fungerer som et styringsverktøy og kan stå seg til frem til minst 2031.

Veien videre

Aa

Lokalt Byrå

Veien videre

Et levende sentrum får man hverken med én quick fix, eller ved å bare bevilge penger til tiltak. Det handler om å bygge et lag som sammen jobber om prioriterte områder for å dyrke sentrum over tid. Utgangspunktet i Ål er kjempebra og potensialet er enormt!

Til bruk på veien videre har dere nå:

- Et innsiktsgrunnlag om Sundre, innbyggergrupper og kommunen som strategisk utvikler
- Et kartsett som beskriver dagens sentrum og muligheter
- Visuelle scenarier om ulike muligheter i sentrum, med eksempler fra andre steder
- Et arkitektonisk mulighetsstudie av utvalgte deler av sentrum
- Anbefalte innsatsområder og tiltak
- En tiltakskatalog, et veikart og forslag til målindikatorer
- Råd til organiasjonsutvikling for å øke gjennomføringskraften

Nøyaktig slagplan og organisering overlater vi til dere. Bruk erfaringen fra idésmia til videre dialog med aktørene. Dyrk samfunnsdelen som ledestjerne. Det handler ikke om å gjøre så mye mer enn før, men å få mer ut av det dere allerede gjør!

